

НАЦИОНАЛЕН ПЛАН ЗА ДЕЙСТВИЕ ПО ЗАЕТОСТТА ПРЕЗ 2018 Г.

ЗА ПОВИШАВАНЕ КАЧЕСТВОТО НА ЧОВЕШКИЯ КАПИТАЛ

ПРИЕТ С РЕШЕНИЕ НА МИНИСТЕРСКИЯ СЪВЕТ № 24 ОТ 19 ЯНУАРИ 2018 Г.

МИНИСТЕРСТВО НА ТРУДА И СОЦИАЛНАТА ПОЛИТИКА

СЪДЪРЖАНИЕ

I.	Въведение.....	2
II.	Пазарът на труда през 2017 г. и очаквания за 2018 г.	5
	1. Макроикономическа среда, развитие на икономиката през 2017 г.	
	2. Очаквания за развитието на икономиката и пазара на труда през 2018 г.	
	3. Заетост, безработица и неравнопоставени групи на пазара на труда за деветте месеца на 2017 г.	
III.	Национална политика по заетостта през 2018 г.	13
	1. Приоритети и направления на националната политика по заетостта през 2018 г. в изпълнение на европейски и национални стратегически цели и приоритетите на българското председателство	
	2. Насърчаване на икономически растеж благоприятен за заетостта, подобряване на бизнес средата, развитие на основни сектори на икономиката и тяхното въздействие върху заетостта	
	3. Активната политика на пазара на труда в икономически по-слабо развитите региони	
	4. Подобряване на функционирането на пазара на труда	
IV.	Управление на политиките по заетостта.....	50

I. Въведение

Националният план за действие по заетостта за 2018 г. е оперативен документ за прилагане на политиката на пазара на труда. Целта е да се подобрява човешкият капитал, за да подкрепи ръста на икономиката, да се балансира пазара на труда, като се подготвят кадри за работни места и по професионални направления с необезпечено търсене. Наред с това ще се осигурява активиране на неактивните и изпреварващо обучение на работната сила за удовлетворяване на повишаващото се търсене от страна на бизнеса и по-успешното адаптиране на икономиката към външните и вътрешните предизвикателства на стопанското развитие. Планът ще продължи да допринася за реализиране на целите и поетите ангажименти на страната в изпълнение на Стратегията на ЕС Европа 2020 и мерките, включени в Националната програма за реформи 2017 г. – 2020 г., препоръката на Съвета от 1.07.2017 г., Конвергентната програма, Програмата на правителството до 2021 г. Изпълнението на Националния план за действие по заетостта (НПДЗ) 2018 г. през първата половина на годината съвпада с Председателството на България на Съвета на Европейския съюз и работата за постигането на ориентирани към бъдещето реални резултати, следвайки принципите на прозрачност и отчетност и реализирайки „отворено към гражданите“ Председателство.

Планът е разработен от работна група с участието на експерти от отговорните институции, социалните партньори, неправителствения сектор и включва одобрената от Националния съвет за насърчаване на заетостта Рамка с основните приоритети и направления на действие през 2018 г. Съгласуван е от Работна група 13, Националния съвет за насърчаване на заетостта и Националния съвет за тристранно сътрудничество и е приет с решение на Министерския съвет.

Визията на Националния план за действие по заетостта през 2018 г. е определена като: „Подкрепа за растежа на икономиката чрез увеличаване предлагането на качествена работна сила според потребностите на икономиката и увеличаване на заетостта на неравнопоставените групи на пазара на труда, приоритетно от най-слабо развитите райони“. В тази връзка през 2018 г. в активната политика на пазара на труда водещи са услугите за търсещите работа лица и обучението на работната сила.

Основните цели и приоритети на националната политика по заетостта през 2018 г. при очаквания икономически ръст за 2018 г., стабилна вътрешна икономическа среда и ръст на вътрешното търсене включват: подкрепа за растежа на икономиката чрез увеличаване предлагането на качествена и по-производителна работна сила според потребностите на икономиката; намаляване на неравновесията между предлагането и търсенето на работна сила и подкрепа за създаване на работни места в реалната икономика за постигане на растеж, благоприятен за заетостта; подобряване на бизнес средата и увеличаване на заетостта в основните сектори на икономиката; увеличаване на участието на пазара на труда и намаляване на броя на неактивните лица в трудоспособна възраст; по-успешно включване и усвояване на умения от безработните от най-неравнопоставените групи, по-бързо устройване на работа и постигане на устойчива заетост; постигане на по-голяма ефикасност и качество на услугите по заетостта; бързи преходи от заетост в заетост за търсещите работа лица с висока квалификация и възможности за кариерно развитие; постигане на дълготраен

ефект при приобщаването към пазара на труда на най-уязвимите групи; развитие на междуинституционалното взаимодействие и социалното партньорство.

През 2018 г. приоритетни целеви групи на активната политика на пазара на труда ще бъдат продължително безработните лица и безработните без професионална квалификация. Ще се работи и с безработните младежи до 29 г. с подгрупа до 25 г.; младежите, които нито се обучават, нито са заети (NEETs); безработните над 50-годишна възраст; безработните лица с трайни увреждания; неактивните лица, желаещи да работят, в т.ч. обезкуражените лица. Финансирането на плана се осъществява със средства за активна политика на пазара на труда от държавния бюджет за 2018 г., както и със средства от Европейските структурни и инвестиционни фондове.

В НПДЗ за 2018 г. е включена информация за:

- програмите, проектите, мерките по Закона за насърчаване на заетостта и схемите по ОП „Развитие на човешките ресурси“ (ОПРЧР) 2014-2020 г. за заетост и обучение и действията по Националния план за изпълнение на Европейската гаранция за младежта;
- дейности на други институции, които влияят върху икономиката и пазара на труда;
- финансовите средства, източниците за финансиране, видовете стимули и техните размери – както за работодателите, обучаващите институции, така и за участниците в субсидирана заетост, обучение или насърчаване на мобилността;
- отговорните институции за изпълнение на плана и техните партньори.

Планът за 2018 г. е разработен в три части. Първата част представя състоянието на пазара на труда през 2017 г. и очакванията за 2018 г. Във втората част е изложена националната политика по заетостта през 2018 г. В тази част са изложени и целите, приоритетите, целевите групи на политиката и програмите, проектите, мерките и действията в следните основни направления:

- Подкрепа за икономически растеж благоприятен за заетостта.
- Подобряване на социалния диалог чрез включване на социалните партньори във формирането и изпълнението на политиките по заетостта.
- Намаляване на безработицата в икономически по-слабо развитите региони включително чрез активната политика на пазара на труда.
- Подобряване на функционирането на пазара на труда.

В третата част са включени действията за укрепване на управлението на политиките по заетостта. Планът съдържа и подробни приложения, които подпомагат неговото изпълнение от отговорните институции и организации. Първото приложение включва кратки фишове на всички, съдържащи се в НПДЗ 2018 г. програми, проекти, мерки и схеми по оперативните програми с посочени цели, основни дейности, целеви групи и отговорни за тяхната реализация институции, организации и партньори, както и продължителност и размер на финансирането. Във второто приложение са регламентирани максималните размери на средствата по чл. 30а от Закона за насърчаване на заетостта (ЗНЗ) за програмите, проектите и мерките за 2018 г. В отделно приложение (3), което изпълнява ролята на указател, са определени видовете плащания за всяка програма или мярка, включена в плана. Финансовата таблица за разпределение на средствата от бюджета на Министерството на

труда и социалната политика (МТСП) за активна политика за 2018 г. от държавния бюджет, показва средствата по програми, проекти, мерки и обучение на възрастни и резултатите, които трябва да се постигнат като брой включени в заетост и обучение лица (приложение 4). В приложение 4.1 се посочва за всяка програма/проект или мярка за заетост и обучение дали е приложимо отпускането на средствата да се реализира под формата на схема за минимална помощ или под формата на схема за държавна помощ. В приложение 5 е включен отчет за изпълнението на НПДЗ 2017 г. за десетте месеца с финансова таблица. Приложение 6 съдържа обобщена таблица с данни относно заетостта и безработицата в 28-те области на страната.

II. Пазарът на труда през 2017 г. и очаквания за 2018 г.

1. Макроикономическа среда, развитие на икономиката през 2017 г. и прогнози за предлагането и търсенето на работна сила през 2018 г.

Икономиката на България се развива в условия на подобряваща се глобална икономическа активност и благоприятна международна конюнктура. Глобалният икономически растеж според прогнозите на водещи международни институции се очаква през 2018 г. и 2019 г. да се стабилизира след възходящите тенденции през 2016 г. и 2017 г. Ускорението през 2017 г. се дължи главно на развиващите се страни, докато в развитите страни растежът се ускори слабо, след което се очаква да се стабилизира през 2018 г. Подобряването на икономическия растеж на основните търговски партньори на България ще доведе през 2018 г. до нарастване на външното търсене на български стоки и услуги, по-силно изразено и през 2017 г.

От 2015 г. до сега българската икономика устойчиво повишава темпа си на нарастване, като за деветте месеца на 2017 г. отбеляза растеж от 3.8%, при среден ръст за страните-членки на ЕС от 2.4%. Ускореният темп на растеж през последните три години в сравнение със средния темп на нарастване на икономиката от 1.1% в периода 2010-2014 г. се отрази и в плавно увеличение на БВП на глава от населението, който достигна 48% от средния за ЕС 28 в стандарт на покупателна способност (СПС) за 2016 г. Очакванията са икономическият растеж в България да остане висок и през 2018 г. от 3.9%, което ще осигури продължаване на процеса на реална конвергенция на страната към средните нива на доходите в ЕС.

Водещ принос за растежа на икономиката през деветмесечието на 2017 г. имаше вътрешното търсене. Повишеното предлагане на труд, разкриването на работни места и нарастването на реалния разполагаем доход на домакинствата бяха в основата на увеличеното частно потребление с 4.7% спрямо деветте месеца на 2016 г., а повишението на публичните разходи за заплати и издръжка доведоха до ръст на правителственото потребление от 3.1% на годишна база. За разлика от предходната година, през деветте месеца на 2017 г. динамиката на инвестициите в основен капитал е положителна, благоприятно повлияна както от нарастването на частната инвестиционна активност, така и от забавянето в спада на капиталовите разходи на правителството.

Нетният износ имаше отрицателен принос за увеличението на БВП през деветмесечието на 2017 г. Общият износ на стоки и услуги се повиши с 4.7% в реално изражение, но нарасналата вътрешна икономическа активност доведе до по-бързо реално увеличение на вноса с 6.8%, поради което и неговият принос за растежа бе по-висок от този на износа. В периода януари-септември търговското салдо се влоши с 1.6 пр.п. на годишна база до дефицит от 2.9% от БВП, а излишъкът по текущата сметка намалю до 5.1% от БВП, при 5.6% от БВП за същия период на предходната година¹.

---

¹ Данните за БВП са годишни, като за 2017 г. са съгласно очакваната стойност според Есенната макроикономическа прогноза на Министерството на финансите за 2017-2020 г.

От страна на предлагането, реалният растеж на добавената стойност от 3.9% за деветмесечието на 2017 г. беше формиран от индустрията и услугите. В сравнение с деветте месеца на 2016 г. растежът на новосъздадения доход се ускори от положителната динамика в услугите (4.4%). Увеличението в индустрията (3.7%) беше подкрепено от нарастването в промишлеността (3.2%), а така също и от възстановения растеж в строителството (6.9%), в резултат на положителното развитие при сградното строителство от началото на годината.

От страна на производствените фактори „труд“ и „производителност на труда“, растежът на икономиката през деветте месеца на 2017 г. беше формиран в по-голяма степен от нарастването на производителността. Производителността на труда се повиши с 2.1%² спрямо деветмесечието на 2016 г., а броят на заетите се увеличи с 1.6% на годишна база. Най-висок растеж на производителността на труда беше отбелязан в услугите (3.8%), където бе наблюдавано забавяне в темпа на разкриване на работни места спрямо година по-рано, тъй като устойчиво високото търсене на труд в някои дейности с по-висока добавена стойност, сред които създаване и разпространение на информация и професионални дейности и научни изследвания, не успя да компенсира намалението на заетите, в търговията, транспорта и хотелиерството и ресторантьорството. Известно намаление на динамиката на производителността през разглеждания период бе регистрирано в промишлеността, като секторът бе един от двигателите за нарастването на заетостта в страната. Строителството реализира най-високият растеж на производителността на труда от 7.4%, в условията на увеличен обем на новосъздадения доход и преустановяване на тенденцията на спад в броя на заетите лица.

Повишението на производителността на труда през деветмесечието на 2017 г. беше съпроводено със слабо ускорение в темпа на нарастване на компенсацията на един нает до 7%. В промишлеността, компенсацията на един нает се увеличи с 11.3%, като този ръст бе по-висок спрямо отбелязания през 2016г. и допринесе за повишението на номиналните разходи за труд на единица продукция (РТЕП). Българската промишленост има натрупани конкурентни предимства спрямо търговските партньори от ЕС, тъй като растежът на производителността на труда остава устойчиво по-висок в сравнение със средния за ЕС, а това повишава и потенциала за растеж на икономиката. В сектора на услугите нарастването на компенсацията на един нает се забави до 4.1% на годишна база, като растежът бе съпоставим с този на производителността на труда и номиналните РТЕП останаха на нивото си от деветте месеца на 2016 г.

Растежът на доходите през деветмесечието на 2017 г. беше потвърден и от динамиката на средната работна заплата, която се повиши с 9.7% на годишна база. Водещ принос за увеличението имаше частният сектор на икономиката, където средната заплата нарасна с 10.4%, но увеличение бе наблюдавано и в общественения сектор (средно със 7.7%), подкрепено от повишението на заплатите в сектора на образованието. През деветте месеца на 2017 г. бе наблюдавано увеличение на работните места, изискващи по-висока степен на квалификация и намаление на местата, изискващи по-ниска квалификация от заетите, което

---

² Измерена като отношение между БВП по цени от 2010 г. и броя на заетите съгласно ЕСС 2010.

допринесе за нарастването на средното ниво на възнагражденията спрямо 2016 г. В условията на повишение на потребителските цени в страната през деветте месеца на годината, реалният растеж на средната заплата отбеляза известно забавяне до 8.6%³.

В началото на 2017 г. годишният темп на инфлация, измерен чрез ХИПЦ, отчете положителна стойност за първи път от 2013 г. до сега и в месеците до април бе наблюдавано ускорение до 1.7%, под влияние на възстановяването на международните цени на храните и суровия петрол. През май възходящият тренд се пречупи и инфлацията се забави до 0.7% на годишна база през август, което беше свързано предимно с динамиката на вътрешните цени на горивата, която следваше конюнктурата на международния пазар на суров петрол. През септември годишният темп на инфлация отново се ускори до 1.3%, вследствие на нарасналия положителен принос на по-високите цени на храните и енергията.

2. Очаквания за развитието на икономиката и пазара на труда през 2018 г.

За цялата 2017 г. се очаква българската икономика да отбележи реален растеж от 4%, движен основно от вътрешното търсене. Запазването на положителната динамика при частните инвестиции, както и напредъкът в усвояването на средствата по оперативните програми през 2017 г. оказват положително влияние за растежа на общите инвестиции в страната, който ще достигне 3.4%. В условията на благоприятна външна среда и търсене от страна на основните търговски партньори, реалният растеж на износа на стоки до края на годината се очертава близък до отбелязания през първата половина на 2017 г., но при износа на услуги има забавяне, което се отразява в по-нисък общ растеж на износа на стоки и услуги спрямо 2016 г. от 6.1%. Отслабването на вътрешното търсене през втората половина на годината ограничава нарастването на вноса и съответно отрицателния принос на нетния износ за растежа на БВП, който се очаква да се свие до 0 пр.п. за цялата година.

През 2018 г. растежът на БВП слабо ще се забави до 3.9%, поради по-ниското търсене от основните търговски партньори на страната, което ще ограничи нарастването на износа на стоки и услуги до 5.9%. Вътрешното търсене ще продължи да бъде основен двигател на растежа, подкрепено от частните и публичните разходи за потребление и инвестиции. Крайното потребление се очаква да се повиши с 4.7%, а растежът на инвестициите да се ускори до 4.3%. Със засилването на вътрешното търсене вносът на стоки и услуги също ще увеличи темпа си на нарастване и ще допринесе за разширяване на отрицателния принос на нетния износ спрямо предходната година до 0.5 пр.п. Търговският дефицит се очаква да се увеличи до 2.4% от БВП, а излишъкът по текущата сметка на платежния баланс ще се свие до 4.4% от БВП, при 4.8% от БВП за 2017 г. През първото полугодие на 2017 г. на пазара на труда беше отбелязано по-голямо оживление спрямо предходната година и въпреки очакваното забавяне в растежа на заетите до края на годината, средният темп на нарастване на

---

³ За изчисление на реалния темп на изменение на средната работна заплата е използван ХИПЦ.

заетостта за цялата 2017 г. ще се ускори до 0.8%⁴. Положителен принос за това развитие се очаква от повишението на заетите в селското стопанство след отбелязаното намаление през 2016 г., както и от по-високото търсене на труд в индустрията, което се очаква да продължи до края на годината както в промишлеността, така и в строителството. Същевременно, забавеният темп на разкриване на работни места в услугите през първата половина на 2017 г. дава основания да се очаква по-нисък принос на сектора за динамиката на общата заетост спрямо 2016 г. Растежът на заетостта през 2017 г. ще бъде съпроводен от спад в коефициента на безработица до 6.5% и повишено ниво на участие на населението в работната сила (15+).

Очакваното забавяне в износа през 2018 г. ще допринесе за известно отслабване в растежа на заетостта до 0.6%. По-слабото търсене на труд в промишлеността ще бъде отчасти компенсирано от продължаващото възстановяване на заетостта в строителството, а динамиката на заетите в услугите се очаква да се подобрява в синхрон с положителното развитие при вътрешното търсене и по-слабото представяне на заетостта в услугите през 2017 г. В прогнозата за 2018 г. е заложено и допускане за спад на самонаетите в селското стопанство, поради бавното реструктуриране на земеделските стопанства от малки, в които преобладава семейната работна сила, към по-големи, които наемат персонал. Равнището на безработица се очаква да се понижи до 6.2%, а коефициентът на икономическа активност (15+) ще нарасне с по-бавен темп спрямо 2017 г., поради постепенното свиване на свободния трудов резерв, който би могъл да задоволи търсенето на труд. В същото време, пенсионната реформа и структурните реформи на пазара на труда се очаква да допринасят за нарастването на участието на населението в работната сила.

Положителното развитие на пазара на труда ще бъде съпроводено с растеж на доходите, като номиналният темп на нарастване на компенсацията на един нает за цялата 2017 г. се очаква да възлезе на 6%. Факторите, оказали влияние за нарастването на доходите през 2017 г., ще продължат да действат и през 2018 г. В условията на очаквано разкриване на работни места, запазване на ръста на производителността на труда и повишение на цените в страната, номиналното увеличение на компенсацията на един нает се очаква да се ускори до 6.6%. Ръстът на производителността на труда ще остане по-нисък в сравнение с динамиката на доходите, но номиналните РТЕП се очаква да отбележат умерено нарастване със средногодишен темп от 3% за двете години. Очакванията са делът на труда в добавената стойност плавно да нарасне от 48.7% за 2017 г. до 49.1% за 2018 г. Номиналният растеж на доходите през 2018 г. ще надхвърли ускорението на инфлацията, което ще осигури повишаване на покупателната способност на доходите от труд.

Средногодишната инфлация се очаква да бъде 1.1% за 2017 г. и да се ускори до 1.4% през 2018 г. По-високите стойности ще бъдат свързани с повишението на потребителските цени на храните и горивата, както и с постепенното повишение на базисната инфлация, под влияние на по-високото вътрешно търсене.

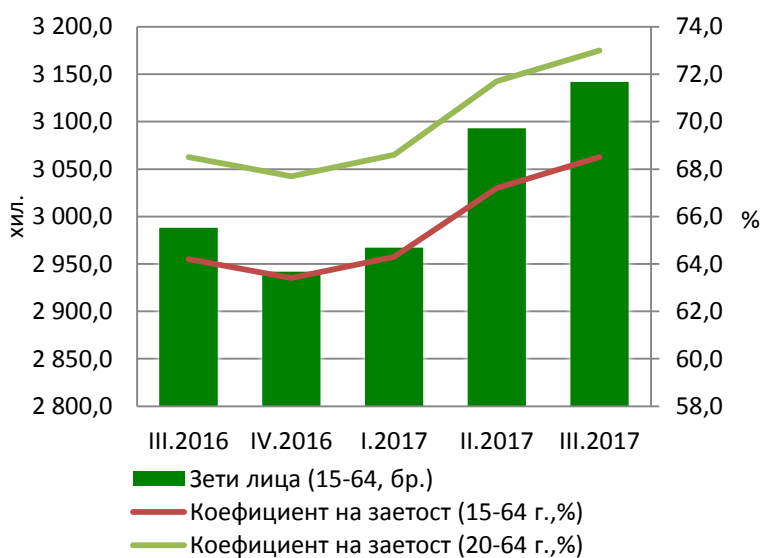
⁴ Съгласно дефиницията за заетост по ЕСС 2010.

3. Заетост, безработица и неравнопоставени групи на пазара на труда за деветте месеца на 2017 г.

През деветмесечието на 2017 г. продължават положителните тенденции на пазара на труда. Паралелно с увеличаването на работната сила се наблюдава ръст на заетостта и спад на безработицата на годишна база⁵.

Икономически активното население на възраст 15-64 г. нараства с 62.7 хил. в сравнение с деветте месеца на 2016 г., което се дължи основно на увеличението на работната сила във възрастовите групи 45-54 и 55-64. През разглеждания период коефициентът на икономическа активност за населението на възраст 15-64 г. нараства с 2.3 процентни пункта (п.п.) и достига 71.3% средно за първите три тримесечия на 2017 г.

Фиг. 1 Заетост

Заетите на възраст 15-64 г. се увеличават значително - със 108.9 хил. на годишна база до 3 067.4 хил. през деветте месеца на 2017 г. В сравнение с деветмесечието на 2016 г. ръст на заетите се отчита във всички възрастови групи, като най-голям е за групите 45-54 г. и 55-64 г., съответно с 30 хил. и 31.3 хил., което е резултат от мерките за повишаване на възрастта и стажа за пенсиониране.

Коефициентът на заетост за населението на възраст 15-64 г. през деветмесечието на 2017 г.

нараства до 66.7%. В сравнение със същия период на 2016 г. стойността на показателя се увеличава с 3.3 п.п. Коефициентът на заетост за възрастовата група 20-64 г. е 71.1% - с 3.4 п.п. по-висок спрямо деветте месеца на 2016 г.

По-голям принос за увеличаване на заетостта в сравнение с деветмесечието на 2016 г. има ръста на заетите в икономически дейности „Търговия; ремонт на автомобили и мотоциклети“ - с 26 хил., „Строителство“ - със 17.9 хил., „Селско, горско и рибно стопанство“ - с 15.8 хил. Броят на заетите намалява в 3 икономически дейности от 18 по данни от Наблюдението на работната сила, а именно в икономическа дейност „Образование“ (с 1.6 хил.), „Държавно управление“ (с 1.3 хил.) и в „Производство и разпределение на електрическа и топлинна енергия и газообразни горива“ (с 0.1 хил.).

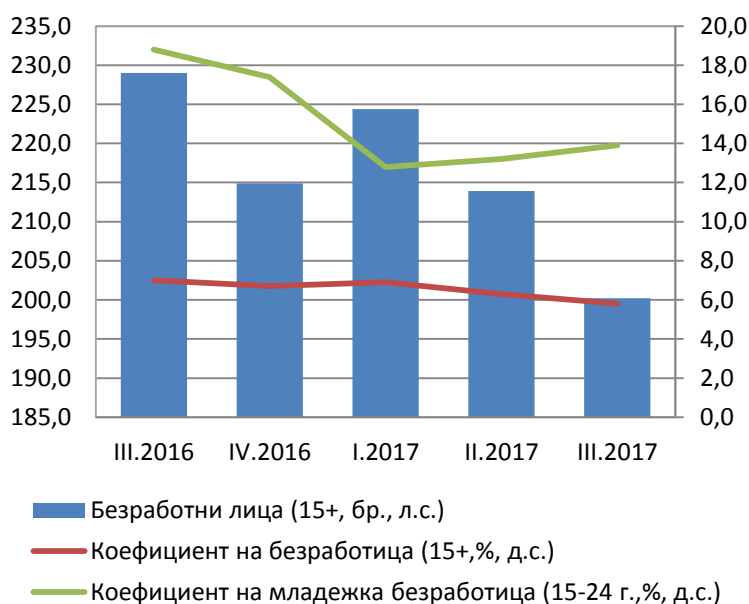
Според статуса в заетостта броят на заетите се увеличава във всички групи (работодатели, самостоятелно заети лица, наети лица и неплатени семейни работници). В сравнение с

⁵ По данни от Наблюдението на работната сила, провеждано от НСИ

деветте месеца на 2016 г. наетите лица се увеличават със 107.3 хил., работодателите със 7.8 хил., неплатените семейни работници с 5.9 хил. и самостоятелно заетите лица с 3.1 хил. В групата на наетите лица тези в частните предприятия се увеличават със 115.1 хил. до 2 099.5 хил., докато наетите в обществените предприятия намаляват със 7.8 хил. до 670.9 хил.

През деветте месеца на 2017 г. броят на заетите и коефициентът на заетост за възрастовата група 15-64 г. нараства спрямо същия период на 2016г. във всички статистически райони. Най-голямо е увеличението на заетите в Югозападния район и Южния централен район, съответно с 42.6 хил. и 33.1 хил. Запазва се тенденцията стойността на коефициента на заетост за населението на възраст 15-64 г. да е най-висока в Югозападния район (72%) и най-ниска в Северозападния район (57.3%).

Фиг. 2 Безработица

Успоредно с увеличаването на заетостта безработицата продължава да намалява. Средно за първите три тримесечия на 2017 г. безработните са 212.8 хил. В сравнение с деветмесечието на 2016 г. броят им намалява значително - с 45.2 хил. Коефициентът на безработица е 6.3%, като за пръв път е под 7% за същия период от 2009 г. насам. Стойността на показателя е по-ниска с 1.5 п.п., както в сравнение с деветмесечието на 2016 г., така и в сравнение и със средната стойност за ЕС-28⁶ за деветте месеца на 2017 г.

Спад в броя на безработните се отчита за всички възрастови групи. В сравнение с деветте месеца на 2016 г. по-съществено е намалението при възрастовите групи 25-34 г. (с 12.4 хил.) и 45-54 г. (с 11.9 хил.). Продължава положителната тенденция на намаление на младежката безработица. В сравнение с деветмесечието на 2016 г. безработните младежи на възраст 15-24 г. намаляват с 5.2 хил. до 23 хил., а коефициентът на младежка безработица намалява с 3.9 п.п. до 13.3%. Равнището на безработица за младежите на възраст 15-24 г. за България е по-ниско от средното за ЕС-28 – за България стойността на показателя през деветмесечието на 2017 г. по данни на Евростат е 13.6% при 17% средно за ЕС-28. Въпреки положителната тенденция на намаление на младежите на възраст 15-24 г., които не са заети и не са в образование и обучение, която се наблюдава от 2014 г., делът им от всички младежи на възраст 15-24 г. остава висок. По последни данни на Евростат, през 2016 г. за България стойността на показателя е 18.2% при средна стойност за ЕС-28 от 11.6%.

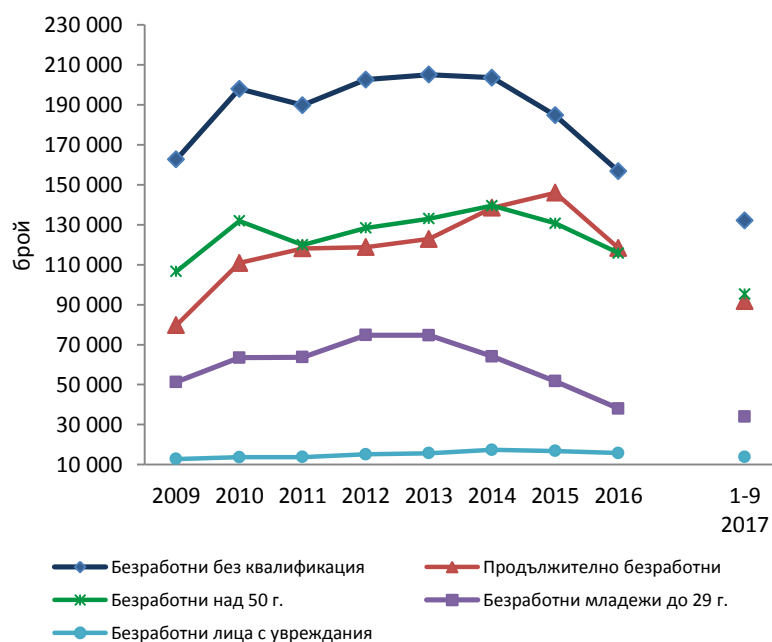
⁶ По данни на Евростат

Продължително безработните намаляват и като брой и като относителен дял от икономически активното население. През деветте месеца на 2017 г. спрямо същия период на 2016 г. броят на продължително безработните лица намалява с 36.7 хил. до 116.7 хил., а коефициентът на продължителна безработица намалява с 1.2 п.п до 3.5%. Независимо от наблюдаваните положителните тенденции продължително безработните лица все още са повече от половината от всички безработни.

Паралелно с намаляването на безработицата намалява и икономически неактивното население. Лицата извън работната сила на възраст 15-64 г. са 1 323.1 хил. през деветте месеца на 2017 г., което е със 126.8 хил. по-малко спрямо същия период на 2016 г. Продължава положителната тенденция на намаление на обезкуражените лица. В сравнение с деветмесечието на 2016 г. те намаляват съществено - с 47.4 хил. до 116.9 хил.

По данни на Агенцията по заетостта тенденцията на трайно намаление на безработицата, която се наблюдава от 2014 г., продължава и през деветте месеца на 2017 г. Средномесечният брой на безработните, регистрирани в бюрата по труда е 240 139, като намалява с 53 113 души в сравнение с деветмесечието на 2016 г. Средномесечното равнище на регистрирана безработица за същия период намалява с 1.6 проценти пункта (п.п) до 7.3%.

Фиг. 3. Безработни в неравностойно положение на пазара на труда (по данни на АЗ)

Паралелно с намаляването на безработицата продължават да намалява и средномесечният брой на регистрираните безработни лица от наблюдаваните неравнопоставени групи на пазара на труда.

Безработните младежи, регистрирани в бюрата по труда и от двете наблюдавани групи (до 24 г. и до 29 г.) намаляват трайно на годишна база от 2013 г. През деветте месеца на 2017 г. тенденцията на намаление се запазва. Безработните до 29 години през деветмесечието на 2017 г. са 33 958 лица средномесечно, с 4 282 по-малко в сравнение със същия период на

предходната година. Относителният им дял нараства с 1.1 п.п. до 14.1% от всички безработни през разглеждания период. Средномесечният брой на безработните до 24 г. е 13 052, по-малко с 1 909 лица в сравнение с деветмесечието на 2016 г. Относителният им дял от всички безработни се увеличава с 0.3 п.п. до 5.4%. В образователната структура и на двете групи младежи с най-висок дял са младежите с основно и по-ниско образование, като при тези до 29 г. те са 45%, а при тези до 24 г. - 50%. Според степента на придобитата

професионална квалификация и при двете групи младежи преобладават тези без квалификация и специалност, съответно при тези до 29 г. те са 60.5%, а до 24 г. – 67.4%.

Безработните над 50 г., регистрирани в бюрата по труда намаляват от 2015 г., като тенденцията на намаление на годишна база продължава и през деветмесечието на 2017 г. Средномесечният им брой през деветте месеца на 2017 г. е 95 222, а делът им от регистрираните безработни е 39.7%. В сравнение с деветте месеца на 2016 г. безработните над 50 годишна възраст намаляват с 25 175, а делът им намалява с 1.4 п.п. Сред безработните над 50 г. с най-висок дял са тези с основно и по-ниско образование 46.6%, като стойността на показателя остава почти непроменена в сравнение с деветте месеца на 2016 г. (46.5%). Без квалификация и специалност са 52.4% от безработните над 50-годишна възраст, като делът им се увеличава с 0.3 п.п. спрямо деветмесечието на 2016 г.

Намалението на продължително безработните лица, което се наблюдава от 2016 г. продължава и през 2017 г. Средномесечният им брой през периода януари-септември 2017 г. е 91 740 или 38.2% от общия брой регистрирани безработни. В сравнение със същия период на 2016 г. продължително безработните намаляват с 32 257 лица, а относителният им дял от всички регистрирани в бюрата по труда безработни намалява с 4.1 п.п. Повече от половината от продължително безработните са с основно и по-ниско образование (65%), като делът им намалява само с 0.1 п.п. спрямо деветмесечието на 2016 г. Без квалификация и специалност са 69.5% от продължително безработните, като делът им остава непроменен в сравнение с деветте месеца на 2016 г.

Трайна тенденция на намаление на регистрираните безработни без квалификация и специалност се отчита от 2014 г. През деветмесечието на 2017 г. броят им продължава да намалява на годишна база, независимо от това безработните без квалификация са повече от половината от всички регистрирани в бюрата по труда безработни. Средномесечният им брой през деветте месеца на 2017 г. е 132 095, а относителният им дял от всички безработни е 55%. В сравнение със същия период на 2016 г. безработните без квалификация и специалност намаляват с 29 594 лица, а делът им от всички безработни намалява с 0.1 п.п.

Безработни с основно и по-ниско образование, регистрирани в бюрата по труда намаляват от 2014 г. През деветте месеца на 2017 г. броят им продължава да намалява на годишна база. Средномесечният им брой е 110 853, с 26 118 по-малко спрямо деветте месеца на 2016 г. Относителният им дял от всички безработни е 46.2%, като в сравнение с деветмесечието на 2016 г. намалява с 0.5 п.п.

Безработните с намалена работоспособност, регистрирани в бюрата по труда намаляват от 2015 г., като тенденцията се запазва и през деветте месеца на 2017 г. Средномесечният им брой е 13 730, по-малко спрямо деветмесечието на 2016 г. с 2 546 души. През разглеждания период относителният им дял от всички безработни, регистрирани в бюрата по труда се увеличава с 0.2 п.п. до 5.7%. Запазва се тенденцията в образователната структура на безработните с намалена работоспособност с най-голям относителен дял да са лицата със средно професионално образование – 47.3% и тези с основно и по-ниско образование – 30.8%. В професионалната структурата на безработните с трайни увреждания с най-висок дял са тези без квалификация (39.9%) и с работническа професия (36.3%).

III. Национална политика по заетостта през 2018 г.

1. Приоритети и направления на националната политика по заетостта през 2018 г. в изпълнение на европейски и национални стратегически цели и приоритетите на българското председателство

Националният план за действие по заетостта за 2018 г. е оперативен документ за прилагане на политиката на пазара на труда. Целта е да се подобрява човешкият капитал, за да подкрепи ръста на икономиката, да се балансира пазара на труда, като се подготвят кадри за работни места и по професионални направления с необезпечено търсене. Наред с това ще се осигурява активиране на неактивните и изпреварващо обучение на работната сила за удовлетворяване на повишаващото се търсене от страна на бизнеса и по-успешното адаптиране на икономиката към външните и вътрешни предизвикателства на стопанското развитие. Планът ще продължи да допринася за реализиране на целите и поетите ангажименти на страната в изпълнение на Стратегията на ЕС Европа 2020 и мерките, включени в Националната програма за реформи 2017 – 2020 г., препоръката на Съвета от 1.07.2017 г., Конвергентната програма, Програмата на правителството до 2021 г.⁷, задачите на Актуализираната стратегия по заетостта 2013 г. – 2020 г., Националният план за изпълнение на Европейската гаранция за младежта 2014 – 2020 г., Национална стратегия за учене през целия живот 2014 – 2020 г., Националната стратегия за хората с увреждания 2016 – 2020 г., Националната програма за развитие: България 2020 и др. Същевременно в плана ще има резерви за спешни мерки при негативни явления. Изпълнението на НПДЗ 2018 г. през първата половина на годината съвпада с Председателството на България на Съвета на Европейския съюз и работата за постигането на ориентирани към бъдещето реални резултати, следвайки принципите на прозрачност и отчетност и реализирайки „отворено към гражданите“ Председателство.

По време на Председателството на Съвета на ЕС България ще отправи три основни послания: консенсус, конкурентоспособност и кохезия. Като част от Европа на конкурентоспособността е темата за „Бъдещето на труда в една по-справедлива Европа“. Бъдещето на труда се разглежда с оглед на определянето на точните умения за новите работни места и по-доброто планиране и обвързване на политиките в областта на образованието, обучението и заетостта, с акцент върху младежката заетост, уменията и компетенциите, необходими за 21 век.

---

⁷ **НПДЗ 2018 г. изпълнява отговорна част от програмата на правителството 2017 г. – 2021 г. по Приоритет 7: Увеличаване на доходите чрез заетост и по-висока производителност на труда и целите:**

Цел 26: *Повишаване предлагането на подготвена съгласно потребностите на работодателите работна сила.*

Цел 27: *Повишаване на предлагането на работна сила и намаляване на „резерва“ от работна сила (неактивни, в т.ч. обезкуражени, и продължително безработни лица).*

Цел 28: *Намаляване на диспропорциите на пазара на труда по региони.*

ПРЕПОРЪКА НА СЪВЕТА от 11 юли 2017 година относно Националната програма за реформи на България за 2017 г. и съдържаща становище на Съвета относно Конвергентната програма на България за 2017 г.

В Препоръката е посочено, че:

Последните тенденции на пазара на труда са положителни, но остават структурни проблеми. Работната сила продължава да се свива поради застаряването на населението в съчетание с емиграция. Тъй като икономиката преминава през структурни промени, от съществено значение е да се оползотвори неизползваният потенциал от работна ръка. Понастоящем пазарът на труда се характеризира с висока дълготрайна безработица и липса на активност, ограничено включване на младите хора на пазара на труда и недостига на умения, както и несъответствието между търсените и предлаганите умения. Макар че през 2016 г. безработицата спадна под средното равнище за ЕС, сериозни предизвикателства все още са дялът на дълготрайната безработица и дялът на младите хора, които не участват в никаква форма на заетост, образование или обучение, както и малкият процент на заетост сред нискоквалифицираните лица. С оглед на тези предизвикателства активните политики по заетостта не са достатъчно насочени към групите в неравностойно положение и техните нужди, което възпрепятства тяхната пригодност за заетост. Освен това недостатъчното интегриране на социалните служби по заетост и социалните служби за получателите на социални обезщетения може да ограничи участието им на пазара на труда.

(12) Подобряването на резултатите от образованието и по-активното предоставяне на качествено приобщаващо общо образование продължават да бъдат предизвикателства с възможни последствия за бедността. ... Професионалното образование и обучение е в процес на реформиране, но неговото качество и сътрудничество с предприятията и социалните партньори са недостатъчни. Продължава да се разгръща дуалното образование. Във висшето образование финансирането, основано на резултатите, има за цел да подобри качеството и адекватността на образованието спрямо пазара на труда.

Въпреки че все още е сред най-ниските в ЕС, равнището на минималната работна заплата в България, значително нарасна от 2011 г. насам. Ограничен напредък бе отбелязан и при създаването на обективен механизъм за нейното определяне, въпреки споразумението между работодателите и профсъюзите относно критериите. Липсата на прозрачен механизъм, който да взема предвид икономическите и социалните критерии, условията на пазара на труда и институционалния аспект на прилагането им, може да застраши правилния баланс между целите на подпомагането на заетостта и конкурентоспособността и защитата на трудовите доходи. Въпреки известното напрежение между социалните партньори при неуспешните преговори за минималните социално осигурителни прагове за 2017 г., социалният диалог в страната продължава да функционира.

(15) Високият дял на хората, живеещи в риск от бедност или социално изключване, остава значително икономическо и социално предизвикателство. България все още е най-бедната държава в ЕС, като групите в неравностойно положение, като например ромите, децата, възрастните хора и живеещите в селските райони, са засегнати несъразмерно от бедността...

ПРЕПОРЪЧВА на България да предприеме следните действия през 2017 и 2018 г.:

Да подобри насочването на активните политики по заетостта и интеграцията между службите по заетостта и социалните служби за групите в неравностойно положение. Да увеличи предоставянето на качествено общо образование, по-специално за ромите. Да увеличи покритието на здравното осигуряване, да намали преките плащания от страна на пациентите и да се справи с недостига на здравни специалисти. В консултация със социалните партньори да състави прозрачен механизъм за определянето на минималната работна заплата. Да подобри обхвата и адекватността на минималния доход.

Да ускори прилагането на мерките за намаляване на размера на неформалната икономика, по-специално на недеklarирания труд.

На 10 юни 2016 г. Европейската комисия прие Програма Нови умения за Европа, която очертава визията за стратегическото значение на уменията за разкриването на работни места, растеж и конкурентоспособност. В Програмата Комисията приканва националните, регионалните и местните

власти и всички заинтересовани страни да се включат в общата отговорност и да работят заедно, за да се подобри нивото и качеството на уменията в ЕС. Уменията отдавна са в основата на политиките по заетостта. Уменията, заедно с образованието и обучението са ключови за пригодността за заетост и устойчивия растеж на заетостта. Оборудвани с правилните умения, хората могат да заемат качествени работни места. В бързо променящата се световна икономика, уменията до голяма степен ще определят конкурентоспособността и капацитета за задвижване на иновациите. Те са фактор за привличане на инвестиции и катализатор за създаване на работни места и растеж.

На 26 април 2017 г. Комисията представи предложение за Европейски стълб на социалните права. Стълбът е придружен от редица законодателни и незаконодателни инициативи⁸. Целта на Стълба е да служи като ориентир за подновяване на процеса на възходящо сближаване за постигане на по-добри условия на живот и труд в Европа. В рамките на Стълба са определени 20 основни принципи и права, обобщени в три основни категории: равни възможности и достъп до пазара на труда; справедливи условия на труд; социална закрила и включване. Той е замислен преди всичко за еврозоната, но е приложим за всички държави-членки на ЕС, които желаят да участват в него. Очаква се Европейският стълб на социалните права да бъде одобрен със съвместна прокламация от Европейския парламент, Съвета и Комисията до края на 2017 г. България е подкрепила Стълба и неговото приемане чрез съвместна прокламация.

Във връзка с посоченото по-горе визията на Националния план за действие по заетостта през 2018 г. е определена като: **„Подкрепа за растежа на икономиката чрез увеличаване предлагането на качествена работна сила според потребностите на икономиката и увеличаване на заетостта на неравнопоставените групи на пазара на труда, приоритетно от най-слабо развитите райони.“**

В тази връзка през 2018 г. в активната политика на пазара на труда водещи са услугите за търсещите работа лица и обучението на работната сила.

Действията по плана ще създадат условия за намаляване на неравнолесието на пазара на труда като се подобри съчетаването на предлагането и търсенето на труд (по количество и по качество) и се осигурят бързи и качествени преходи от безработица и неактивност към заетост чрез развитие на услугите и сътрудничеството с работодателите. Повишаването на квалификацията и уменията на безработните лица и на зетите лица им дава възможност да постигнат при равни други условия и по-висока производителност на труда. Подпомагането на безработните при търсене на работа, включването в обучение и заетост на най-уязвимите групи от безработни осигурява социално включване за тези групи, заработени доходи и осигурителни права, постъпления от данъци и осигуровки за държавата. Поемането на част от разходите за персонал на фирмите, особено за малките и средните предприятия, е на практика подкрепа и насърчаване те да създават работни места. Подкрепа ще се оказва и за инвестиции в райони с висока безработица.

---

⁸ Инициатива за подпомагане на равновесието между професионалния и личния живот на родителите и лицата, полагащи грижи; Инициатива за достъп до социална закрила; Директива за писмените изявления и директива за работното време.

Осигуряването на обучения и заетост за неравнопоставените групи е шанс за излизане от капана на бедността и за реализиране на някои от задачите на социалната икономика.

В случай на влошаване на международната икономическа среда вследствие на сривове на международните пазари, регионални конфликти и движение на големи групи от хора от едни към други страни и на вътрешната среда вследствие на кризи и природни бедствия, т.е. при песимистичен вариант се осигурява целево субсидирана заетост по програми, като заетостта ще постига и други цели като напр. подобряване на сигурността, опазване на околната среда, възстановяване и подобряване на инфраструктурата на населените места и др. При извънредни ситуации и природни бедствия ще се осигурява временна заетост в регионите, които имат затруднения.

Основните цели и приоритети на националната политика по заетостта през 2018 г. при прогнозирания икономически ръст за 2018 г. в прогнозата заложена в Закона за държавния бюджет на Р България за 2018 г. или по-висок ръст, стабилна вътрешна среда и ръст на вътрешното търсене включват:

- Подкрепа за растежа на икономиката чрез увеличаване предлагането на качествена и по-производителна работна сила според потребностите на икономиката. Намаляване на неравновесията между предлагането и търсенето на работна сила и подкрепа за създаване на работни места в реалната икономика за постигане на растеж, благоприятен за заетостта. Подобряване на бизнес средата и увеличаване на заетостта в основните сектори на икономиката, намаляване на нерегламентираната заетост и недекларираните плащания. Повишаване качеството на работната сила в малките и средните предприятия. Намаляване на различията в заетостта между регионите.
- Увеличаване на участието на пазара на труда и намаляване на броя на неактивните лица в трудоспособна възраст.
- По-успешно включване и усвояване на умения от безработните от най-неравнопоставените групи, по-бързо устройване на работа и постигане на устойчива заетост. Постигане на целите на Европейската гаранция за младежта за по-ускорено намаляване безработицата сред младежите, особено от групата на неактивните (NEETs). Намаляване на броя на продължително безработните и в изпълнение на препоръката на Съвета относно тази целева група.
- Постигане на по-голяма ефикасност и качество на услугите по заетостта, включително чрез системно сътрудничество с бизнеса, по-тясно взаимодействие с частните трудови посредници и предприятията за осигуряване на временна работа. Бързи преходи от заетост в заетост за търсещите работа лица с висока квалификация и възможности за кариерно развитие. Постигане на дълготраен ефект при приобщаването към пазара на труда на най-уязвимите групи чрез оказване на интегрирани услуги от териториалните поделения на Агенцията по заетостта и дирекциите за социално подпомагане. Повишаване на ефекта от програмите, проектите и мерките на активната политика на пазара на труда във връзка с препоръките от проведените оценки и подобряване на финансовата ефикасност на изразходваните средства.
- Развитие на междуинституционалното взаимодействие и социалното партньорство.

При внезапно влошаване на икономическата ситуация и по-нисък ръст на БВП от планирания, вследствие на непредвидени обстоятелства от външен характер, природни бедствия, финансови дисбаланси и др. подобни се добавя и приоритет:

- Намаляване на безработицата чрез информация за свободните работни места в цялата страна, осигуряване на обучения, насърчаване на вътрешната мобилност, включване във временна заетост на определен брой безработни в региони с влошена икономическа среда, осигуряване на преквалификация и посреднически услуги за бърз преход към нова заетост за освободения персонал от предприятия в затруднено положение и или прекратили дейността си.

През 2018 г. **приоритетни целеви групи** на активната политика на пазара на труда ще бъдат продължително безработните лица и безработните без професионална квалификация. Ще се работи със следните целеви групи в неравностойно положение на пазара на труда:

Целеви групи	Подгрупи
1.Продължително безработни лица	<ul style="list-style-type: none"> • без квалификация и с ниско образование в т.ч. от ромски произход; • безработни на социално подпомагане;
2. Безработни младежи до 29 г.	<ul style="list-style-type: none"> • безработни до 25 г.; • младежи, които нито се обучават, нито са заети (NEETs); • младежи рано отпаднали от системата на образованието;
3.Безработни без или с нетърсена на пазара на труда професионална квалификация	<ul style="list-style-type: none"> • безработни лица без квалификация от области с равнище на безработица над средното за страната; • безработни с недостиг на ключови компетентности; • безработни с ниско образование (включително от ромски произход); • безработни на социално подпомагане;
4.Безработни над 50-годишна възраст	<ul style="list-style-type: none"> • без квалификация и с ниско образование; • в предпенсионна възраст; • с нетърсена от работодателите квалификация;
5.Безработни лица с трайни увреждания;	<ul style="list-style-type: none"> • безработни лица с квалификация, но с потребност от активиране; • безработни лица без квалификация;
6.Неактивни лица, желаещи да работят в т.ч. обезкуражени лица.	<ul style="list-style-type: none"> • от области с равнище на безработица над средното за страната; • без квалификация и с ниско образование; • с период на неактивност повече от две години;

Към всяка група ще се подхожда диференцирано с оглед на подгрупите в нея. Лицата от тези групи ще бъдат включвани в обучения, програми, проекти и мерки от НПДЗ 2018 г. след разработване на индивидуални планове, в които действията ще се определят според профила на лицето и неговите шансове за устройване на работа.

Приоритетни целеви групи според препоръките на Съвета на ЕС от 2017 г. са:

- дългосрочно безработните;
- NEETs - младите хора, които не участват в никаква форма на заетост, образование или обучение;
- нискоквалифицирани безработни.

Активната политика включва и други групи (според прилаганите програми, схеми и мерки от Закона за насърчаване на заетостта): безработни с право на социално подпомагане; безработни с регистрация над 6 месеца, стартиращи предприемачи; заети лица с необходимост от обучение; безработни лица-самотни родители (осиновители) и/или майки (осиновителки) с деца до 5-годишна възраст; лица излежали присъди; лица, на които е предоставен статут на бежанец или хуманитарен статут. Някои от тези групи са по-малобройни, но това не омаловажава ефекта от тяхната интеграция.

Националният план за действие по заетостта през 2018 г. ще включва действия в следните основни направления:

- Насърчаване на икономически растеж благоприятен за заетостта, подобряване на бизнес средата, развитие на основни сектори на икономиката и тяхното въздействие върху заетостта: промишленост и околна среда; енергетика; селско стопанство; строителство; транспорт; туризъм; информационни и комуникационни технологии; здравеопазване; търговия и услуги.
- Подобряване на социалния диалог чрез включване на социалните партньори във формирането и изпълнението на политиките по заетостта.
- Подкрепа на заетостта в малките и средните предприятия.
- Развитие на регионите
- Подобряване на функционирането на пазара на труда:
  - Осигуряване на работна сила с квалификация и умения съобразно търсенето на бизнеса и с оглед на бъдещите потребности;
  - Осигуряване на заетост за неравнопоставените групи на пазара на труда в програми, проекти и мерки от Закона за насърчаване на заетостта; изпълнение на препоръката на Съвета относно дългосрочно безработните и Гаранцията за младежта; Подобряване на услугите за активиране на безработните, консултиране и професионално ориентиране към търсени на пазара на труда професии и специалности за бързо устройване на нова работа и намаляване на продължителността на безработицата; активиране на неактивни в т.ч. обезкуражени лица; насърчаване на вътрешната мобилност;
  - Ограничаване на нерегламентираната заетост и недеклаираните плащания на работещите.
  - Политика по доходите и пасивна политика на пазара на труда;
  - Осигуряване на социална сигурност и социално включване;
  - Свободно движение на работници в рамките на ЕС и заетост на лица от трети страни.
- Подобряване на управлението на политиките по заетостта: АЗ, ГИТ, други институции

При определяне на действията и работата по направления за 2018 г. са взети предвид и резултатите от проведената оценка на нетния ефект на активната политика на пазара на труда. С финансиране от Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“ през 2017 г. бе оценен брутният ефект, нетният ефект, ефектът на мъртвото тегло, на изместването и заместването на програмите и мерките за заетост, финансирани със средства от държавния бюджет. Изследването показва, че над половината от участниците през 2015 г. в програмите и мерките за заетост и обучение след това са започнали работа или собствен бизнес. Също така безработните лица, участвали в програмите и мерките са имали приблизително два пъти по-голям шанс да си намерят работа в сравнение с безработните лица, които не са били включени в програмите и мерките. Резултатите от изследването показват, че най-ефективни са дейностите насочени към работодатели в частния сектор, тъй като участниците по-често остават на работа след приключването на програмата/мярката именно във фирмите в частния сектор. Програмите и мерките за заетост са допринесли в по-голяма степен за намаляване на броя на безработните жени, в сравнение с безработните мъже. Голям е приносът на активната политика на пазара на труда сред лицата с ниско образование, тъй като участието им в програмите и мерките улеснява реализацията им на пазара на труда след това.

В резултат от реализирането на всички заложи действия, програми, проекти и мерки в Националния план за действие по заетостта през 2018 г. и при благоприятно развитие на стопанската конюнктура се очаква за 2018 г.:

- Коефициент на заетост за групата (15 - 64 г.) – 67%;
- Коефициент на заетост за групата (20 - 64 г.) – 71%;
- Коефициент на заетост сред по-възрастните лица (55-64 г.) – 59%;
- Коефициент на безработица (по данни от НРС) да не надвиши 6.5%;
- Коефициент на безработица за групата (15 - 24 г.) – да не надвиши 13%;
- Осигуряване на заетост със средства от държавния бюджет на над 18 000 безработни и обучение на над 10 600 безработни.

2. Насърчаване на икономически растеж благоприятен за заетостта, подобряване на бизнес средата, развитие на основни сектори на икономиката и тяхното въздействие върху заетостта

Увеличаването на **инвестициите** на територията на страната означава ръст и на работните места. През 2018 г. ще продължат да се насърчават инвестиции, създаващи работни места в производства и услуги с висока добавена стойност, чрез издаване на сертификати за клас инвестиция и приоритетен инвестиционен проект, позволяващи ползването на административни и финансови насърчителни мерки по Закона за насърчаване на инвестициите. С приоритет ще продължат да се насърчават инвестициите във високотехнологични производства и услуги и в общини с висока безработица, които се ползват от по-ниски прагове за сертифициране и прилагане на мерките. За подкрепа на инвестициите в сектора на услугите (и в частност в аутсорсинг сектора), характеризиращи се с по-малък размер на инвестицията в активи и със създаването на значителна заетост, както и на инвестиции в производствения сектор, създаващи нови високопроизводителни

работни места, ще продължи предоставянето на финансови насърчителни мерки за частично възстановяване на разходите за осигурителни и здравни вноски за новоразкритите с проекта работни места, както и за подпомагане на обучението на персонала. Прилагането на мерките ще бъде насочено към насърчаване на нови инвестиции в районите с висока безработица за преодоляване на тази негативна тенденция. През 2018 г. се предвижда да бъдат сертифицирани 17 проекта по ЗНИ, с обща стойност на инвестициите от 295 млн. лв., разкриващи 540 нови работни места. Планирано е предоставянето на финансови насърчителни мерки за 12 проекта с инвестиции от 110 млн. лв., предвиждащи разкриването на 380 нови работни места. Към края на септември 2017 г. по ЗНИ са сертифицирани 23 проекта – 18 за клас А, 4 за клас Б и 1 за приоритетен инвестиционен проект. Инвестициите по сертифицираните проекти са на обща стойност от 270,23 млн. лв. и предвиждат създаването на 4762 нови работни места за тригодишен период. Дванайсет от проектите на стойност 98,05 млн. лв., които предвиждат разкриването на 4065 нови работни места, се осъществяват във високотехнологични производства и услуги. Три от проектите на стойност 10,59 млн. лв., предвиждащи разкриването на 141 нови работни места, се осъществяват в община с висока безработица.

Законът за насърчаване на инвестициите дава възможност на общините за приемане на наредби за насърчаване на инвестициите с общинско значение (за инвестиции под 2 млн. лв., разкриващи работни места) и предоставяне на насърчителни мерки на местни и чужди инвеститори, включващи индивидуално административно обслужване в съкратени срокове, предоставяно от общината и придобиване на право на собственост или ползване на имоти частна общинска собственост без търг или конкурс. Към настоящия момент са приети наредби в над 40 от общо 265-те общини в страната.

В края на 2017 г., в изпълнение на 11 сключени договора по чл. 22д от Закона за насърчаване на инвестициите одобрени с РМС № 425/2014 г. и РМС № 1005/2016 г., беше приложена мярката за частично възстановяване на извършените разходи за осигурителни и здравни вноски през 2016 г. От бюджета на Министерството на икономиката за 2017 г. бяха предоставени 2.65 млн. лв. за насърчаване на разкритите през годината 982 нови работни места по 11 сертифицирани проекта, предвиждащи разкриването на нови и разширяването на съществуващи в страната дейности основно в областта на информационните технологии, аутсорсинга и високотехнологични производства, в частност в автомобилостроенето. Проектите са на обща стойност от 85 млн. лв. и предвиждат създаването на 3 056 нови работни места в тригодишен период. Един от проектите предвижда изграждането на звено за научно-изследователска и развойна дейност за клинични изследвания от тип аутсорсинг на бизнес процеси. Съответно през 2018 г. ще продължи възстановяването на разходите за осигурителни и здравни вноски за разкритите с проектите нови работни места, извършени през 2017 г. като е планирано предоставянето на финансово подпомагане в размер до 3 млн. лв. Финансовата насърчителна мярка за частично възстановяване на разходите за осигурителни и здравни вноски се ползва с голям интерес от страна на потенциални инвеститори. През 2018 г. предстои да стартира прилагането ѝ за насърчаването и на 5 нови инвестиционни проекта с издаден сертификат по Закона за насърчаване на инвестициите през 2016 г. и 2017 г. в производствения сектор и в сектора на услугите на обща стойност от 60 млн. лв. и предвиждащи разкриването на 1 735 нови работни места в тригодишен

период. Планирано е предоставянето на до 1,89 млн. лв. за частично възстановяване на извършените по тези проекти разходи през 2017 г.

Ще продължи изпълнението на Оперативна програма „Иновации и конкурентоспособност“ (ОПИК) 2014–2020 г., която пряко се ангажира с интелигентен растеж (чрез приоритетни оси 1 и 2) и с устойчив растеж (чрез приоритетни оси 3 и 4), като цели допълващ ефект по отношение на приобщаващия растеж. Заложените в Програмата интервенции са в съответствие с приоритетите на Иновационната стратегия за интелигентна специализация и Националната стратегия за насърчаване на малките и средните предприятия в България 2014-2020. Общият бюджет на ОПИК е в размер на 1,27 млрд. евро.

Изпълнението на ОПИК 2014–2020 г. ще се отрази благоприятно на конкурентоспособността на българската икономика чрез развитие на иновациите, предприемачеството, капацитета за растеж на малките и средни предприятия (МСП), енергийната и ресурсната ефективност на предприятията, както и индиректно на създаването на качествени и устойчиви работни места.

През 2018 г. ще бъдат обявени следните процедури:

1. Процедури на подбор на проекти:

„Стимулиране внедряването на иновации в предприятията“ по Приоритетна ос 1 „Технологично развитие и иновации“; Основната цел на процедурата е предоставяне на фокусирана подкрепа на българските предприятия за внедряване на иновации и иновативна инфраструктура за подпомагане на процеса на комерсиализация на нови продукти. Предвиденият бюджет по процедурата е 55 млн. евро. Допустими кандидати са съществуващи предприятия, които са търговци по смисъла на Търговския закон или Закона за кооперациите или са еквивалентно лице по смисъла на законодателството на държава-членка на Европейското икономическо пространство. Процедурата е планирано да бъде обявена през месец декември 2018 г.

„Развитие на иновационни клъстери“ по Приоритетна ос 1 „Технологично развитие и иновации“; Основна цел на процедурата е предоставяне на подкрепа за създаване и развитие на иновационни клъстери в България. Допустими кандидати са иновационни клъстери, които са обединения - юридически лица или обединения, които не представляват юридически лица. Процедурата е планирано да бъде обявена през месец септември с бюджет от 15,3 млн. евро.

„Подобряване на производствения капацитет и развитие на специализирани услуги за МСП и ИКТ“ в рамките на Приоритетна ос 2 „Предприемачество и капацитет за растеж“; Основната цел на процедурата е подобряване на производствените процеси, повишаване на производствения капацитет и капацитета за управление с цел засилване на експортния потенциал на предприятията. Допустимите кандидати са съществуващи микро-, малки и средни предприятия, които са търговци по смисъла на Търговския закон или Закона за кооперациите, или са еквивалентно лице по смисъла на законодателството на държава-членка на Европейското икономическо пространство. Индикативният срок на обявяване на процедурата е месец април, а планираният бюджет - 77 млн. евро.

2. Процедура чрез директно предоставяне на конкретен бенефициент:

„Надграждане и развитие на научно - технологичен парк „София Тех Парк“ по Приоритетна ос 1 „Технологично развитие и иновации“. Процедура за директно предоставяне на БФП, чиято основна цел е развитие на благоприятна среда и иновативна инфраструктура за изследвания и иновации и подобряване на обмена на знания между академичните среди и бизнес общността. Планираният бюджет е 20 258 850,72 евро и се очаква да бъде обявена през месец септември.

„Изграждане на междусистемна газова връзка Гърция – България“ по Приоритетна ос 4 „Премахване на пречките в областта на сигурността на доставките на газ“. Процедура за директно предоставяне на БФП, чиято основна цел е подобряване на свързаността със съседните газопреносни системи. Планирано е да бъде обявена през месец юни с бюджет от 39 млн. евро.

Преходът към кръгова икономика е един от ключовите приоритети на европейско ниво, който обхваща целия жизнен цикъл на продуктите – проектиране, снабдяване със суровини, производството и потреблението, до управлението на отпадъците и пазара на вторични суровини. При тази трансформация на икономиката предприятията имат възможност да извлекат печалби и да станат по-конкурентоспособни, тъй като се постигат икономии на енергия и ползи за **околната среда**.

През 2018 г., в рамките на Оперативна програма „Околна среда 2014-2020 г.“, администрирана от Министерството на околната среда и водите (МОСВ), са предвидени за обявяване 8 процедури⁹. Изпълнението на дейностите също ще създаде възможности за заетост. Предвиденото финансиране ще бъде за проекти, допринасящи за устойчивото управление на водния сектор и екологосъобразното управление на отпадъците. Мерките в сектор „Биоразнообразие“ ще подпомогнат изпълнението на Националната приоритетна рамка за действие за Натура 2000, подобряване на природозащитното състояние на видове и местообитания в защитените зони от мрежата. Ще бъдат подкрепени мерки по превенция и управление на риска от наводнения и свлачища, което ще допринесе за разкриване на нови работни места в дейности по предотвратяване и преодоляване на последствията от аварии и природни бедствия. По отношение подобряване качеството на атмосферния въздух, общините ще могат да реализират проекти, адресиращи проблема с наднормените нива на фини прахови частици и на азотен оксид, чиито основни източници са битовото отопление и транспорта.

Инструмент за повишаване на заетостта на висококвалифициран експертен и научно-изследователски персонал в областта на опазване на водите и биоразнообразието е Финансовият механизъм на Европейското икономическо пространство 2014 – 2021 г., за чиято координация е отговорно МОСВ. В процес на разработване е Програма „Околна среда и климатични промени“, която се очаква да бъде одобрена през 2018 г. Изпълнението на Програмата ще окаже позитивен ефект върху заетостта в средносрочен план. С потенциал за осигуряване на заетост са и проектите по Българо-швейцарската програма за сътрудничество. Проект „Екологосъобразно обезвреждане на негодни за употреба пестициди и други препарати за растителна защита“ предвижда събиране, преупаковане и износ за унищожаване на излезли от употреба пестициди, както и почистване и рекултивация на най-рисковите замърсени терени. Мерките, които ще се реализират по проекта, ще обхванат общините с най-голям брой рискови складове в страната и ще окажат позитивен ефект върху земеделието на местно ниво. Изпълнението на проект „Проучване и разработване на пилотни модели за екологосъобразно събиране и временно съхраняване на опасни битови отпадъци“ ще повиши капацитета на 22 общини за изпълнение на законовите им задължения за събиране и обезвреждане на опасни отпадъци от бита. Бенефициенти по проектите са общините, на чиято територия ще бъдат извършени планираните дейности. Общата стойност на двата проекта възлиза на 32,2 млн. швейцарски

---

⁹ Съгласно Индикативната годишна работна програма (ИГРП) за 2018 г. за Оперативна програма „Околна среда 2014-2020 г.“, одобрена и публикувана на интернет страницата на програмата на 30.11.2017 г. (http://ope.moew.government.bg/files/useruploads/files/igrp_ope_2018-bg.pdf), предвидено е финансиране на 8 процедури на обща стойност 128 196 417.00 лв.

франка, но тъй като тези проекти са средносрочни и се очаква да бъдат изпълнявани в периода 2016 - 2019 г., поради което се очаква да окажат значителен позитивен ефект върху пазара на труда през 2018 г. и заетост на висококвалифициран персонал с аналитични функции за подготовка на документите – планове, проекти, прогнози и за изпълнение на проектите през 2018 г.

Програмата Life предвижда сравнително средносрочни (от 24 до 73 месеца) проекти, в които не се предвижда наличието на строителен компонент. По тях могат да кандидатстват централни и местни администрации, научно-изследователски организации и НПО. За изпълнението на тези проекти е необходим малък брой висококвалифициран персонал за временна заетост, като част от екипа на конкретния изпълнител.

През 2018 г. ще продължи изпълнението на насърчителната мярка по ЗНЗ за заетост на „зелени работни места“, която от една страна подкрепя разкриването на качествени работни места, които допринасят за опазване на околната среда, а от друга – осигурява заетост на лица, останали без работа за период, по-дълъг от 6 месеца.

Енергийната политика на страната през 2018 г. ще бъде съобразена с петте взаимосвързани измерения и принципи за: енергийна сигурност, солидарност и доверие; напълно интегриран европейски енергиен пазар; енергийна ефективност, допринасяща за ограничаване на потреблението; намаляване на въглеродните емисии на икономиката и научни изследвания, иновации и конкурентоспособност. С висока степен на приоритетност ще бъде развитието на конкурентен и финансово стабилен енергиен пазар, като се предвиждат мерки и стимули за ефективно използване на енергията от страна на потребителите. Основен акцент ще бъде поставен върху ефективното развитие на енергийния сектор, въз основа на публични и частни инвестиции в нови енергийни високоефективни технологии, като една от най-важните предпоставки за повишаване на конкурентоспособността на българската икономика и повишаване на заетостта в страната. НСИ прогнозира увеличаване на обема на инвестициите в енергетичните и свързаните с водата сектори с 29.6 % през 2018 г., което е с 5.6 п.п. повече от относителния дял на инвестиционната активност в сектора през 2017 г.¹⁰ Стимул за заетостта в енергетиката е и трайната тенденция за високи нива на средномесечното трудово възнаграждение на наетите лица в сектора, което по данни на НСИ през третото тримесечие на 2017 г. достига 1728 лева, с 38.4 п.п. по-високо от средната брутна работна заплата за страната за същия период. През третото тримесечие на 2017 г. се отчита ръст с 4.9 п.п. спрямо средните доходи от трудово възнаграждение на работещите в сектора през същия период на предходната година.¹¹

През 2018 г. ще продължат да се развиват дейностите, свързани с осигуряване на енергийната сигурност на страната, чрез ефективното използване на местните енергоресурси, разработване на дадените на концесия участъци и разработване на нови чрез концесия за проучване и за добив на нефт и газ. Приоритетно ще се работи в посока

---

¹⁰ НСИ, Инвестиционна активност в промишлеността, октомври 2017 г.

¹¹ НСИ, Наети лица и средна брутна работна заплата през трето тримесечие на 2017 г.

ускоряване на реализацията на приоритетните енергийни инфраструктурни проекти, свързани с развитието на адекватна национална, регионална и трансевропейска инфраструктура. В тази връзка през 2018 г. приоритетно ще се изпълняват и мерките за разнообразяване на източниците на природен газ чрез изграждане на междусистемни връзки със съседните страни. Тези връзки ще създадат възможност за пренос на природен газ за и от България и същевременно ще допринесат за по-тясно сътрудничество между Балканските държави в икономическо и енергийно отношение и ще имат положително отражение върху заетостта в България.

След постигнатия напредък по отношение на процеса на либерализация на електроенергийния пазар и стартиране на електроенергийната борса, пред страната стоят предизвикателствата за пълната либерализация на пазара на електроенергия и създаване на условия за конкурентна среда при търговията с природен газ за отваряне на газовия пазар. Либерализацията на пазара на природен газ заема важно място в европейската енергийна политика и е свързана със стратегическите цели за подобряване сигурността на доставките и диверсификацията на източниците на доставка на природен газ, както и изграждане на взаимосвързан и единен общеевропейски газов пазар.

Приоритетите в областта на политиките за развитие на **селското стопанство** са насочени към изграждане на ефективно и конкурентноспособно земеделие; устойчиво развитие на отрасъла и подобряване качеството на живот и разнообразяване на икономиката в селските райони. За целта ще бъде насърчавана иновативността и увеличена подкрепата за създаването на работни места в селските райони, като вниманието ще бъде насочено най-вече към малките и средните ферми. Създаването на работни места и сигурни доходи е основна цел във всички инвестиционни проекти от Програмата за развитие на селските райони за периода 2014 – 2020 г. (ПРСР 2014 – 2020 г.) и по-голяма част от проектите от Програмата за морско дело и рибарство 2014-2020 г.

В рамките на ПРСР 2014-2020 г., приоритетна област (ПО) 6А “Улесняване на разнообразяването, създаването и развитието на малки предприятия, както и разкриването на работни места“ ПРСР цели подпомагането на 1600 проекта за развитие на неземеделските сектори на икономиката, водещи до създаването на 4 270 нови работни места. Мерките по ПО 6Б „Стимулиране на местното развитие в селските райони“ ще окажат подкрепа и за хората, в най-голям риск от социално изключване в съответствие с Националната стратегия за намаляване на бедността и насърчаване на социалното включване 2020 и с Националната стратегия на Р България за интегриране на ромите (2012-2020 г.), чрез прилагане на превантивни действия за отстраняване на причините на бедността и социалното изключване. ПРСР 2014-2020 г. допринася за целта за приобщаващ растеж на Стратегията Европа 2020 и като приоритизира създаването и запазването на работни места по част от мерките, насърчава развитието на трудоемки сектори на земеделието и способства за повишаване на жизнеспособността на малките земеделски стопанства. В Индикативната годишна работна програма за 2018 г. на ПРСР 2014-2020 г. ще се изпълняват подмярка 6.4.1. „Инвестиции в подкрепа на неземеделски дейности“; подмярка 7.5. „Инвестиции за публично ползване в инфраструктура за отдих, туристическа инфраструктура“, по които се предвижда приоритизиране на проекти, създаващи заетост. Също така ще продължат да се изпълняват проекти, от предходни приеми по следните мерки, по които е приоритизирано създаването на заетост: подмярка 4.1 „Инвестиции в земеделски стопанства“, подмярка 4.2 „Инвестиции в преработка/маркетинг на селскостопански продукти“, подмярка 6.1. “Стартова помощ за млади земеделски стопани“.

Публичните инвестиции ще продължават да имат ключова роля в строителството. Инвестициите в инфраструктура ще продължават и през 2018 г. със средства от националния бюджет и от оперативните програми. Очаква се положителните тенденции да се запазят и през 2018 г., тъй като строителството на пътна, екологична и енергийна инфраструктура ще продължи. През 2018 година предизвикателство за строителния бранш ще бъде ключовия за магистрала „Струма“ участък през Кресненското дефиле, автомагистралите „Хемус“ и София - Калотина. Очаква се до 2025 г. да бъде изцяло изградена автомагистрала „Хемус“. До края на 2018 г. се очаква да заработи и тол системата, като приходите от нея ще осигурят значителен ресурс за строителния сектор.

По отношение на Националната програма за енергийна ефективност на многофамилни жилищни сгради 2018 година ще бъде още по-динамична, с още по-голяма заетост на работници в санирането на жилищни сгради. През 2018 г. санирането ще продължи да разширява обхвата си, като ще се работи по най-малко 1000 сгради със сключени в периода 2015-2016 г. договори с ББР. Всички сгради със сключени договори и осигурено финансиране ще бъдат завършени през 2018 година. В рамките на ОПРР също има мярка за саниране на многофамилни жилищни сгради, затова големите общини бенефициенти и по-малките през следващата година ще могат да кандидатстват за европейско финансиране.

По ОПРР 2014-2020 се изпълняват проекти за модернизация на градския транспорт, подобряване на градската среда, енергийна ефективност. Специален акцент в новата оперативна програма е обновяването на образователната и социалната инфраструктура, които от своя страна ще бъдат предпоставка за създаване на устойчива заетост в сектора.

Икономическите ефекти от националната програма са свързани с предоставяне на повече възможности на бизнеса за икономическа активност и заетост, в т.ч. на проектантите, строителен бранш, фирми за технически обследвания, фирми за обследвания за енергийна ефективност, производители на материали и др.

Оперативна програма „Региони в растеж“ е с основен фокус върху изграждането на инфраструктура на местно равнище. Към края на 2017 г. се наблюдават непосредствени преки ефекти върху частните инвестиции и външната търговия, свързани с реализация на инвестиционните намерения, които са характерни за програмите, ангажирани основно с изграждане на инфраструктурни обекти. По отношение на 2018 г. и бъдещото реализиране на програмата в краткосрочен и средносрочен план се очаква увеличената строителна дейност да допринесе за увеличение на икономическия растеж в сравнение със сценария при липса на инвестиции в тази област. По линия както на преки, така и на косвени въздействия, се очаква това да доведе до ръст на частните инвестиции и по-висока заетост, както и съответно до намаляване на безработицата.

Изграждането и обновлението на значителен брой обекти от социалната инфраструктура ще подобри условията за живот в градовете, а това ще увеличи привлекателността им за хора с по-висока квалификация. Това от своя страна е предпоставка за увеличение на местния потенциал за привличане на инвестиции и създаване на качествени работни места. Подобряването на качеството на живот в градовете ще доведе и до създаване на условия за развитие на туризма.

До края на 2017 година се очаква да бъдат сключени договорите и по 47 проектни предложения по мярката за социална инфраструктура за целите на деинституционализацията и грижата за деца. В началото на 2018 година ще стартира финансирането на проекти по още четири мерки по програмата. Очаква се да бъде разпределен спестеният ресурс от проектите на 28 малки общини по мярката за енергийна ефективност на многофамилни и обществени сгради на стойност 34 млн. лв., а 163, 5 млн. лв. ще са достъпни и по мярката за модернизация на регионална здравна инфраструктура.

По отношение на пътната инфраструктура са стартирали ключови проекти като разширението на пътищата Бургас - Слънчев бряг и Пловдив - Асеновград. Стотици километри републикански пътища от първи и трети клас се рехабилитират по ОП „Региони в растеж“ 2014-2020 г., изпълнението на които се очаква да продължи и през 2018 г.

През 2017 г. стартира процедура за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ BG16RFOP001-5.001 „Подкрепа за деинституционализация на грижите за деца“, която се реализира в рамките на приоритетна ос 5 „Регионална социална инфраструктура“ на ОПРР 2014-2020. Сред целите на реформата е и гарантиране на правото на всяко дете до достъп до качествена грижа и услуги в общността според индивидуалните му потребности. Социалната инфраструктура за деца ще се подкрепя в съответствие с Националната стратегия „Визия за деинституционализацията на децата в Република България“ с хоризонт до 2025 г. и Актуализирания план за действие за изпълнението ѝ.

В рамките на ОПРР 2014-2020 ще се финансира изграждането, ремонта, обзавеждането и оборудването, необходими за създаване на нови услуги (Центрове за обществена подкрепа/Общности центрове за деца и семейства, с възможност за спешен прием, Дневни центрове за подкрепа на деца с увреждания и техните семейства, Центрове за настаняване от семеен тип за деца, Преходни жилища за деца от 15 до 18-годишна възраст и Наблюдавани жилища за младежи от 18 до 21 г. и др.

Също така ще се подкрепи ремонтът, преустройството, обзавеждането и оборудването, необходими за разширяване на дейността на 41 вече съществуващи и функциониращи социални услуги, включващи Центрове за обществена подкрепа, Дневни центрове за деца с увреждания, както и Центрове за социална рехабилитация и интеграция за деца. В настоящия програмен период ще се реализират проекти за подобряване на материално-техническата база в учебни заведения – детски градини, училища, висши учебни заведения с 624 млн. лв. по Оперативна програма „Региони в растеж“ 2014 - 2020.

Транспортният сектор в страната, представен от всички видове транспорт – железопътен, автомобилен, морски, речен, въздушен, интермодален и метро, е ключов за българската икономика. Осигуряването на ефективен и устойчив транспорт и достъпна и висококачествена транспортна инфраструктура са важно условие за устойчив икономически растеж. Стъпка в тази насока е изграждането на интегриран транспорт, вкл. градски, което предполага екологосъобразен, качествен, с гъвкава тарифна политика. Ще продължи изпълнението на проекти за развитие на транспортната система, които допринасят за ефективната свързаност на транспортната мрежа и премахването на участъци с недостатъчен капацитет в нея, намаляване на задръстванията, на нивата на шум и замърсяване, подобряване на безопасността, насърчаване употребата на екологосъобразни

видове транспорт. Това ще допринесе за реализацията на концепцията за конкурентоспособна и устойчиво развита транспортна система, както и за постигане на устойчива мобилност на хора и стоки. Посредством осъществяването на политика, насочена към развитието на транспортната инфраструктура, ще продължи влиянието върху пазара на труда от гледна точка на осигуряване на заетост на лица с определени професии. Изпълнението на мащабни инфраструктурни проекти, свързани с поддръжката, развитието и модернизацията на транспортната инфраструктура, които изискват освен големи по обем инвестиции за дълъг период от време, водят и до разкриването на работни места.

Съгласно подадените проектни предложения по Оперативна програма „Транспорт и транспортна инфраструктура“ 2014-2020 г. са предвидени следните средства за изпълнение, строителство и възнаграждения през 2018 г. по приоритетни оси:

Приоритетна ос 1 „Развитие на железопътната инфраструктура по „основната“ и Трансевропейска транспортна мрежа“ (инфраструктурни проекти) – 247 414 621 лв.

Приоритетна ос 2 „Развитие на пътната инфраструктура по „основната“ и „разширената“ Трансевропейска транспортна мрежа“ (инфраструктурни проекти) – 224 452 072 лв.

Приоритетна ос 3 „Подобряване на интермодалността при превоза на пътници и товари и развитие на устойчив градски транспорт“ – 255 960 000 лв.

Приоритетна ос 4 „Иновации в управлението и услугите – внедряване на модернизирана инфраструктура за управление на трафика, подобряване на безопасността и сигурността на транспорта“ – 11 264 978 лв.

Приоритетна ос 5 „Техническа помощ“ – 13 539 553 лв.

Туризмът е един от основните сектори в икономиката с доказан потенциал за принос във brutния вътрешен продукт и за създаването на работни места. В България туристическата индустрия има значителен принос към икономиката. В тази връзка се изпълнява Национална стратегия за устойчиво развитие на туризма в Република България (НСУРТРБ) за периода 2014-2030 г. (актуализирана версия) и План за действие към нея за периода 2017-2020 г. В Плана за действие за периода 2017-2020 г. са заложили конкретни мерки за развитие на човешките ресурси в туристическия сектор към Стратегическа цел (приоритет) 1 Създаване на благоприятна околна и бизнес среда за развитие на устойчив туризъм. Междуведомственият съвет за кадрите в туризма като консултативен орган подпомага дейността на компетентните органи за провеждане на държавната политика по отношение на обучението, повишаването на квалификацията и реализацията на кадрите в туризма. Предвидено е създаването на квалификационен и преквалификационен център към министъра на туризма да се регламентира в Закона за туризма с цел повишаване на качеството на обслужване на клиентите чрез институционализирано обучение и подготовка на квалифицирани кадри.

Със средства по различни програми, финансирани от ЕС, се насърчава заетостта в сектора на туризма. По-конкретно, по ОП „Иновации и конкурентоспособност“ се финансират дейности по създаване и функциониране на организации за управление на туристическите райони, регламентирани в Закона за туризма, включително дейности, насочени към изграждане на капацитет в предприятията за по-улеснен достъп и присъствие на националния и международните пазари. По ОП „Региони в растеж“ 2014-2020 г. по Приоритетна ос 6 „Регионален туризъм“ ще бъдат финансирани дейности за консервация, опазване, популяризиране и развитие на културното наследство на България (включващо паметници

на културата от национално и световно значение) чрез развитие на изцяло завършени и интегрирани туристически продукти. По ОП „Развитие на човешките ресурси“ инвестициите в качеството на работната сила пряко влияят върху удовлетвореността на потребителите на туристическите услуги и обслужването, съответно върху увеличаване на туристопотока и подобряване на имиджа на България като туристическа дестинация. По Програмата за развитие на селските райони 2014-2020 г. чрез подмярка 6.4.1 „Инвестиции в подкрепа на неземеделски дейности“ ще се финансират дейности за: развитие на туризъм; развитие на услуги във всички сектори; развитие на занаяти. Всички подмерки по тази програма имат пряк принос за създаване или запазване на заетостта в селските райони, а по този начин и за намаляване на обезлюдяването им. Програмите за териториално сътрудничество 2014-2020 г. също предоставят възможност за финансиране на проекти в сферата на туризма и оказват положително въздействие върху увеличаването на заетостта в регионите.

Разширяването на достъпа до мрежи за разпространение на данни, използването на съвременните възможности, свързани с информационните технологии, създават предпоставки освен за развитието на **ИКТ сектора**, но заедно с това дават възможност за развитие и иновации и в останалите сектори на икономиката, а в допълнение – налице е и принос за намаляване на регионалните различия. В отговор на заложените цели в Стратегията за единен цифров пазар, както и в изпълнение на националните приоритети в областта на ИКТ ще продължи развитието на сектора, както като обхват (покритие), така и по посока развитие и внедряване на модерни и ефективни услуги и приложения, които да отговарят на икономическите и социалните потребности. Националният план за широколентова инфраструктура за достъп от следващо поколение и Пътната карта към него предвиждат стимулиране на социалното сближаване, чрез осигуряване на достъп до он-лайн услуги на хората, живеещи в слабо населените и отдалечени райони. Достъпът до сигурен, надежден, високоскоростен интернет с оптимален капацитет за пренос на данни, ще стимулира и развитието на съвременните форми на заетост чрез възможността за работа от дома и дистанционна работа. Това ще се отрази благоприятно, както върху безработицата, така и върху вече заетите лица на пазара на труда, тъй като ще имат по-голям брой опции за работа, съобразени с индивидуалните им възможности.

С цел насърчаване на заетостта и запълването на работните места, които изискват цифрови умения, Европейската комисия създаде Голямата коалиция за цифрови работни места и умения. Това е партньорство на множество заинтересовани страни, което се стреми да улесни сътрудничеството между бизнеса и образованието, да накара публичните и частните участници да предприемат действия за привличане на млади хора в образованието в областта на ИКТ и допълнително да квалифицира заетите и безработните с цифрови умения. С цел преодоляване на различията в достъпа до цифровата грамотност на европейските граждани, държавите-членки следва да насърчават достъпа до електронни услуги и по-специално при прилагането на Директивата за аудиовизуалните медийни услуги.

Разработеният проект на Национална програма „Цифрова България 2025“, надгражда действащата до момента Национална програма „Цифрова България 2015“, като отчита постигнатото и взема предвид новите европейски стратегически и програмни насоки за постигане на интелигентен, приобщаващ, устойчив и ориентиран към цялото общество цифров растеж за периода до 2025 г. С тази програма се цели модернизирани и

повсеместно въвеждане на интелигентни ИТ решения във всички сфери на икономиката и социалния живот, чрез създаване на среда за широко прилагане на ИКТ, национална инфраструктура, иновативни електронни услуги от нов тип за бизнеса и гражданите, единни стандарти и постигане на висока степен на мрежова и информационна сигурност и оперативна съвместимост. Разпространението на информация и творчески продукти и далекосъобщенията представляват важен фактор за изграждането на конкурентоспособна икономика, основана на знанието и иновациите. Създаването на условия за повсеместен достъп до информация и нейното широко използване е основна предпоставка за развитието на иновативно и приобщаващо общество, осигуряващо високо качество на живот на гражданите.

Дейностите от сферата на **здравеопазването** чрез осигуряването на здрава работна сила имат положителен ефект върху работоспособността и пригодността за заетост, което влияе и върху икономическия растеж. Мерките за подобряване на здравния статус на населението допринасят хората да останат активни и в добро здраве за по-дълъг период. От ключово значение са механизмите за подобряване на заплащането и условията на труд на работещите в системата на здравеопазването и осигуряване на допълнителни стимули за тяхното задържане в страната. Усилията са насочени към: засилване ролята на профилактиката като възможност за по-добро здраве и качество на живот; разширяване на обхвата на профилактичните прегледи с допълнителни скринингови изследвания; ранна диагностика и откриване на предхронични и хронични състояния чрез въвеждане на ежегодни профилактични прегледи на всички български граждани. С цел задържане на младите лекари в страната са и реализираните промени, с които се създаде правна възможност специалистите да участват равностойно в диагностично-лечебния процес, в т.ч. по договор с НЗОК. Въведено е също така обучение по нови професии за системата на спешната медицинска помощ – „парамедик“ и „лекарски асистент“.

През 2018 г. по проект „Специализация в здравеопазването“ по Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“ 2014-2020 г., лица, започнали обучението си за придобиване на специалност – лекари специализанти по медицина и лекари специализанти по дентална медицина, могат да продължат и завършат обучението си. По проект „Подобряване на условията за лечение на спешните състояния“ целта е подобряване качеството на предоставяната спешна медицинска помощ чрез инвестиции в човешкия капитал, подобряване знанията и уменията на персонала от системата за спешна медицинска помощ чрез продължаващо обучение. Дейностите ще допринесат за развитие на потенциала на заетите лица за осигуряването на качествена здравна помощ.

В услугите и търговията, през 2018 г. също се очаква да бъдат разкрити нови работни места. С нарастването на вътрешното потребление се очаква и ръст в търговията, което ще допринесе за нови работни места. Развитието на услугите в бъдеще ще осигурява нови работни места за висококвалифицирани кадри с различни специалности от областта на банковото дело, финансите, образованието. Вътрешната търговия ще се развива с разширяване на обхвата на веригите и в по-малките населени места, развитие на електронната и каталожната търговия, появата на нови продуктови категории, био продукти, изграждане на нови логистични центрове, подобряване на условията на труд в търговските обекти. Електронната търговия, предвид големите възможности, които предоставя на

потребителите, е също и стимул за производителите, и по този начин все повече ще се явява генератор на нови работни места и ще изисква развитие на умения и компютърни познания с оглед използването на електронната търговия.

В изпълнение на мерките за насърчаване на предприемачеството, заложи в Закона за насърчаване на заетостта на безработни лица регистрирали микро предприятие ще се предоставят средства за разходи по одобрен бизнес проект за започване на стопанска дейност. На безработните лица с право на парично обезщетение за безработица и желаещи самостоятелно или заедно с други лица да започнат стопанска дейност за производство на стоки и/или услуги ще се предоставят средства за разходи за наемане на друго безработно лице без право на парично обезщетение. Ще продължи и предоставянето на стимули на работодатели-микропредприятия за първите пет разкрити работни места.

В рамките на Приоритетна ос 2 „Предприемачество и капацитет за растеж“ по Оперативна програма „Иновации и конкурентоспособност“ ще се финансира процедура „Подобряване на производствения капацитет и развитие на специализирани услуги за МСП и ИКТ“. Основната цел на процедурата е подобряване на производствените процеси, повишаване на производствения капацитет и капацитета за управление с цел засилване на експортния потенциал на предприятията на съществуващи микро, малки и средни предприятия.

През 2018 г. ще продължи реализацията на схемата „Развитие на политики и инструменти за подобряване на условията на труд в малки и средни предприятия в производствената верига на мултинационалните компании“. Целта на операцията е да се подобрят условията на труд и повиши качеството на работните места в предприятията, чрез усъвършенстване на системите и механизмите за подпомагане прилагането на трудови, осигурителни и екологични (с въздействие върху заетостта и условията на труд) стандарти в МСП, част от производствената верига на мултинационалните компании. Фокусът на операцията са МСП, част от производствените вериги на МНК, поради задълбочаващите се проблеми при разпределението и преразпределението на създадения продукт.

През 2018 г. ще продължи изпълнението на операция „Подкрепа за предприемачество“, по която се предоставя комплекс от обучения и услуги за подпомагане на целевите групи за развитие на собствен бизнес. Също така продължава изпълнението на схема „Развитие на социалното предприемачество“ по ОП РЧР, целяща улесняване на достъпа до заетост и осигуряване на подкрепа за социалното включване на уязвими групи.

3. Активната политика на пазара на труда в икономически по-слабо развитите региони

Основен акцент в политиката за развитие на регионите е създаването на условия за постигане на устойчиво интегрирано развитие на районите и общините в страната, подпомагане на икономическото и социално развитие на трансграничните региони и намаляване на регионалните различия посредством подобряване на инфраструктурата в граничните райони, насърчаване на сътрудничеството между регионите, както и насърчаване на съвместното трансгранично сътрудничество и балансирано териториално развитие чрез укрепване на мрежата от градове-центрове, подобряване свързаността в районите и качеството на средата в населените места.

Сред основните приоритети е и създаването на балансирана, съразмерно развиваща се и устойчива жилищна система, обновяването на многофамилни жилищни сгради чрез изпълнение на мерки за енергийна ефективност за осигуряване на по-добри условия на живот и по-високо качество на жизнената среда, както и разработването на нов работещ модел на българската жилищна система, в който да бъде намерено трайно решение на основните ѝ проблеми, с което да се създадат по-добри условия на живот за гражданите и по-високо качество на жизнената среда.

Развитието на отделните райони се подкрепя чрез изпълнението на регионални програми за заетост, финансирани със средства от държавния бюджет за активна политика на пазара на труда, като средствата се разпределят според равнището на безработица и броя на безработните във всяка област. Тези критерии се използват и при разпределение на средствата за мерки по ЗНЗ.

С цел ограничаване на регионалните различия и намаляване на бедността, в райони с висока безработица и ниско заплащане през 2018 г. са планирани редица действия и инициативи на регионално ниво, за разширяване обхвата на обществения диалог по темите свързани с жизнения стандарт, бедността сред работещите, доходите и пазара на труда. Ще се подобри нивото на информираност чрез провеждане на информационни срещи и дискусии на регионално ниво по сближаване чрез приспособяване на националната политика към регионалните специфики. Оперативна програма „Региони в растеж” (ОП РР) също се характеризира със значителен размер на разходите за инфраструктура и подкрепа на регионите. През 2018 г. ще се изпълнява процедура „Енергийна ефективност в периферните райони - 2” целяща повишаване на енергийната ефективност на публичната инфраструктура и на жилищния сектор в малките градове.

4. Подобряване на функционирането на пазара на труда

- **Осигуряване на работна сила с квалификация и умения съобразно търсенето на бизнеса и с оглед на бъдещите потребности**

Основно предизвикателство на пазара на труда в България и на европейско равнище е наличието на структурно несъответствие между търсенето и предлагането на знания и умения. Редица работодатели посочват, че срещат трудности при намиране на квалифицирана работна сила с необходимите знания и умения. Същевременно, в бюрата по труда над половината от регистрираните безработни лица са с ниско равнище на функционална грамотност (четене, писане, смятане, дигитални умения), без образование и квалификация. Според прогнозите за търсенето на труд до 2030 г., се очаква тенденцията на нарастване на търсенето на квалифицирана работна сила да се засили през следващите години. В това отношение страната не е изключение от общата тенденция за ЕС на нарастване на търсенето на квалифицирани специалисти. Особено видимо е това в преработващата промишленост, образованието, здравеопазването и социалните дейности, инженерните и техническите специалности, ИКТ. Работната сила пригодна за квалифицирана заетост притежава широк профил от основни знания и умения за грамотност, професионални знания и умения, предприемачески умения, преносими умения като владеене на чужди езици, умения за учене, инициативност и др.

Основна задача в програмата на българското правителство за изпълнение до 2021 г. е постигането на по-добро съответствие между търсенето и предлагането на работна сила и ограничаване недостига на кадри за квалифицирана заетост. Предвиждат се повече възможности за обучение на безработни и заети лица. Ще се осигури професионално обучение с бюджетни средства на най-малко 50 000 безработни лица по търсени от работодателите професии, включване в дуалната система на обучение на най-малко 400 младежи, обучение по ключови компетентности на най-малко 4 000 заети лица в малки и микро предприятия, със средства от Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“ ще бъдат обучени 100 000 търсещи работа и неактивни лица от уязвимите групи на пазара на труда и 150 000 заети лица.,

През 2018 г. водещо направление на активната политика на пазара на труда ще бъде обучението на работната сила и целенасочената работа с продължително безработни лица и безработни без професия и квалификация, както и с другите групи в неравностойно положение на пазара на труда. Обученията ще бъдат определени съобразно търсенето на бизнеса и бъдещите потребности от работна сила. Ще се предоставя широк спектър от обучение – оgramотояване, обучение за придобиване на професионална квалификация, обучение за ключови компетентности, стажуване, чиракуване, обучение чрез работа (дуална система на обучение), ваучери за обучение. Приоритетно ще се финансират обучението на безработни лица от групите в неравностойно положение на пазара на труда, като те ще бъдат съобразени с основните характеристики и специфичните потребности на съответните групи. Включването в обучение на безработните лица ще се осъществява съгласно заложените дейности и обучения в индивидуалните им планове за действие.

Обученията на безработни лица за придобиване на професионална квалификация ще се реализират по заявки на работодателите с възможност за посочване на обучаваща институция и последващ ангажимент за осигуряване на заетост (чл. 63 от ЗНЗ) или по списък с професии, определен въз основа на информация за регионалните потребности от работна сила, предоставяна от регионалните комисии по заетостта, и от краткосрочни и дългосрочни прогнози за търсенето на труд. По този начин ще се подготвят кадри, отговарящи на специфичните изисквания на работодателите.

Ще продължи да се насърчава обучението чрез работа (дуална система на обучение) на безработни лица. През 2018 г. по време на българското председателство на ЕС се очаква да се приеме Европейска рамка за качество и ефективност на обучението чрез работа (дуална система на обучение). Рамката ще определи ключови критерии за осигуряване на качество и ефективност на дуалното обучение, което ще гарантира ползи както за обучаващите се, така и за работодателите. Страните-членки на ЕС, вкл. и България, ще имат ангажимент да зложат дейности за изпълнение на критериите, като те ще бъдат свързани с гарантиране на условия за учене и работа (сключване на писмен договор, определяне на ясни резултати от учене, педагогическа подкрепа, осигуряване на работно място за обучението, осигуряване на заплащане/ компенсация, социална закрила, здравословни и безопасни условия на работното място), както и с осигуряване на рамкови условия (регулаторна рамка, включване на социалните партньори, подкрепа за фирмите и особено на МСП, гъвкави възможности за включване и продължаване на обучението и мобилност, кариерно ориентиране и

повишаване на информираността, прозрачност, осигуряване на качество и проследяване реализацията на завършилите).

Национално представителните организации на работодателите и на работниците и служителите ще реализират проекти за обучение и заетост на безработни лица. Обученията ще бъдат по три ключови компетентности и професионална квалификация по заявка на работодатели по търсени на пазара на труда широк кръг професии. След успешно завършване на обучението на 35% от лицата ще се осигури субсидирана или несубсидирана заетост съобразно придобитата квалификация за период не по-малък от 3 месеца. Ще се насърчават обученията на продължително безработни лица и безработни от региони с равнище на безработица над средното за страната. От своя страна Държавното предприятие „Българо-германски център за професионално обучение“ (ДП БГЦПО) в изпълнение на публичните задачи, определени в Закона за насърчаване на заетостта (ЗНЗ) ще изпълнява двегодишен план за обучение за периода 2018-2019 г. Обученията се планират според икономическия профил на регионите, наличните прогнози за развитието на пазара на труда на регионално и национално ниво и в съответствие с националните приоритети.

Обучението чрез работа под формата на стажуване и чиракуване с подкрепата на наставник спомага за удовлетворяване на потребностите от работна сила с определена квалификация като осигурява придобиване на знания и умения от наетите лица, необходими за конкретното работно място при конкретния работодател. Работодатели, осигуряващи заетост на безработни лица чрез стажуване или чиракуване, получават средства за трудово възнаграждение, както и средства за дължими осигурителни вноски за сметка на работодателя върху отпуснатата сума. По мерките за чиракуване на работодателя се предоставят и суми за възнаграждение на наставника.

За да се постигне по-голямо съответствие между уменията и компетентностите на работната сила и изискванията на работните места, през 2018 г. ще продължи процесът по разработване на секторни компетентностни модели и разширяване обхвата на информационната система за оценка на компетенциите MyCompetence. Дейностите се финансират по проект „Развитие на национална система за оценка на компетенциите – MyCompetence“, по ОП РЧР. До края на 2019 г. ще се разшири капацитета и обхвата на MyCompetence чрез разработване на секторни компетентностни модели на 20 ключови длъжности в нови 5 сектора на българската икономика – Строителство, Автомобилостроене, Енергетика, Добивна промишленост и Козметика и парфюмерия, и актуализиране на съществуващите компетентностни модели в първите 20 сектора, обхванати от системата. В рамките на проекта ще се разработят и внедрят е-инструменти и среда за анализ и одит на длъжностите и работните места, ще се разработят инструменти за оценка на компетенциите, както и електронни обучения по преносими и специфични компетенции, ще се създаде и внедри електронен модул за анализ и оценка на потребностите от обучение на работната сила. Чрез разработването на секторни компетентности модели за упражняване на конкретна професия и длъжност ще се подобрят процесите на оценка, планиране, развитие и управление на работната сила в предприятията. Информацията за необходимите умения и компетентности за упражняване на дадена професия и длъжност ще може да се използва за по-добро насочване на работниците и служителите към обучение за нови

умения и кариерно развитие, както и за вземане на информирани решения за обучение и управление на кариерата от незаетите лица, активно търсещи работа.

През 2018 г. в рамките на схеми по ОП РЧР ще се предоставят разнообразни възможности за обучение на безработни младежи до 29 г., неактивни младежи, безработни лица, заети лица, и др. За безработните младежи до 29 г. ще се осигурят възможности за стажуване, обучение по време на работа с наставник или обучения за придобиване на професионална квалификация и/или ключови компетентности срещу ваучери. Идентифицираните и активирани младежи, които не са нито в образование или обучение, нито в заетост, след регистрация в бюрата по труда ще бъдат включвани в мотивиране за активно поведение на пазара на труда, обучение и първи/нов шанс за работа или ще бъдат насочвани за връщане в образователната система.

Ще продължи изпълнението и на схемата за обучение и заетост на безработни и неактивни лица на възраст над 29 г. На лицата се осигуряват обучения за придобиване на професионална квалификация и на ключови компетентности във връзка с конкретните потребности на работните места, което осигурява устойчивост на заетостта след приключване на субсидирането. С приоритет се включват безработни лица от най-уязвимите групи на пазара на труда - с основно и по-ниско образование, продължително безработни и лица над 54 г.

Продължава изпълнението на схемата „Ново работно място“, с която се насърчава създаването на нови работни места за безработни и неактивни лица. Прилага се комбинация от мерки, включващи осигуряване на подходящи обучения за лицата, вкл. и на работното място, предоставяне на работодателя на средства за закупуване на оборудване и обзавеждане на новите работни места, средства за оборудване и адаптиране на новите работни места при наемане на хора с увреждания и средства за наставник за хората с увреждания.

През 2018 г. ще продължи изпълнението на проект „Нов шанс за успех“ по процедурата „Ограмотяване на възрастни – фаза 1“, по Оперативна програма „Наука и образование за интелигентен растеж 2015-2020“. Лица без завършени етапи и степени на образование, безработни и неграмотни лица се включват в курсове за ограмотяване или в курсове за придобиване на компетентности от прогимназиалния етап на основното образование. Лицата, които успешно завършат обучението си и достигнат необходимите образователни изисквания за включване в професионално обучение, ще бъдат включени в обучения за придобиване на степен на професионална квалификация или в обучения по част от професия в рамките на проект „Обучение на възрастни, преминали курсове за ограмотяване“, финансиран по ОП РЧР и ще бъдат подпомогнати да започнат работа.

За заети лица ще се предоставя обучение за придобиване на квалификация по професия или по ключови компетентности. Изискването е лицата да са заети в приоритетни сектори на икономиката или да бъдат със средно или по-ниско равнище на образование или на възраст над 54 г. Заетите лица със средно или по-ниско равнище на образование ще могат да се обучават и с ваучери.

Ще се предоставят гъвкави възможности за съчетаване на обученията и заетостта в предприятията с променлив интензитет на дейността през различните периоди на годината, които са от сектор „Преработваща промишленост“, сектор F „Строителство“, сектор „Хотелиерство и ресторантьорство“. По този начин, в периодите на по-ниска заетост работодателите ще могат да осигурят обучение на служителите си за придобиване на квалификация и ключови компетентности, необходими за изпълнение на трудовите задължения, които впоследствие ще бъдат приложени през активния сезон.

За развитие на предприемачеството ще се предоставя комплекс от обученията и услуги за безработни, заети или неактивни лица, желаещи да стартират собствен бизнес. Обученията са за предприемачески, управленски и бизнес знания и умения и разработване на бизнес идеи и планове за управление на самостоятелна стопанска дейност. Лицата ще бъдат подкрепени за развитие на бизнес дейността чрез консултантски услуги, менторство, подкрепа за намиране на подходящи източници на финансиране, създаване на бизнес контакти и договаряне, счетоводни, юридически и др. услуги.

За секторите, основаващи се на знанията, високите технологии и ИКТ, и преработвателната промишленост с по-висока добавена стойност на труда, ще се предостави възможност за осигуряване на обученията за преодоляване на недостига на квалифицирана работна сила. Обученията ще бъдат специфични за конкретните работни места професионални обученията и специализирани чуждоезикови обученията. В обученията ще могат да се включат неактивни и безработни лица до 29 г. и заети лица от тези сектори.

През 2018 г. ще стартира и схема „Работа“, която ще подпомогне преодоляването на регионалните диспропорции на пазара на труда и повишаване на уменията и заетостта на безработните и неактивните лица от районите с високо равнище на безработица. Тя е разработена въз основа на успешното пилотно приложение с бюджетно финансиране през 2017 г. на програма „Работа“ в 14 общини на страната с високо равнище на безработица от Северозападния регион. По новата схема ще се предоставя комплекс от услуги, включващи активиране на лицата, мотивиране за активно поведение на пазара на труда, обучение за придобиване на професионална квалификация и за ключови компетентности в съответствие с индивидуалните характеристики на лицата и спецификите на работните места, включване в заетост в дейности за подобряване на жизнената среда и услуги за населението, осигуряване на наставник на наетите лица. Целенасочена подкрепа ще бъде предоставена на продължително безработните лица и новорегистрирани като безработни лица, които не са работили през предходните 12 месеца.

През 2018 г. ще продължат действията за развитие на професионалното образование и обучение в училищната система. Основна промяна, която се очаква да влезе в сила през 2018 г., е въвеждане на нов механизъм за диференцирано финансиране на професионалните паралелки за обучение по специалностите, за които е налице текущ и бъдещ недостиг на пазара на труда. По този начин се цели ориентиране на професионалното образование и обучение към потребностите на пазара на труда на регионално и областно равнище.

Подготвени са промени в Наредба № 1, регламентираща условията и реда за провеждане на обучение чрез работа (дуално система на обучение), с цел прецизиране на отговорностите и функциите на всяка от страните, участващи в процеса на дуално обучение.

В рамките на ОП „Наука и образование за интелигентен растеж 2015-2020“ ще се реализират операции, включващи дейности за подобряване качеството и повишаване ефективността на системата на образование и обучение. Ще се работи за актуализиране на академичните и учебните програми и планове в съответствие с изискванията на бизнеса; развиване на механизми за осигуряване на качество на професионалното образование и обучение; развиване на дуалната система на професионално обучение; усъвършенстване и утвърждаване на националната система за валидиране на знания и умения, придобити чрез неформално и самостоятелно учене; повишаване на квалификацията на педагогическите кадри за предоставяне на качествено образование; подобряване на достъпа до образование за маргинализираните общности, вкл. ромите; разширяване на достъпа до висше образование за младежи от уязвимите групи; и др.

- **Осигуряване на заетост за неравнопоставените групи на пазара на труда в програми, проекти и мерки от Закона за насърчаване на заетостта; изпълнение на препоръката на Съвета относно дългосрочно безработните и Гаранцията за младежта**

През 2018 г. **безработните младежи до 29 г.** ще продължат да бъдат сред целевите групи на пазара на труда. Те са и възрастовата група, за която е налице най-висок нетен ефект от участието им в програми и мерки за трудова реализация предвид факта, че голяма част от тях остават заети и след приключване на субсидирана заетост. В тази връзка ще продължи и целенасочената подкрепа за интеграцията им на пазара на труда, съобразно индивидуалния профил на всеки младеж. От една страна ще продължат възможностите за придобиване на професионален опит и трудови навици за младежите, които са образовани и притежават професионална квалификация посредством включването им в програма „Старт на кариерата“, в операциите по ОП РЧР „Младежка заетост“ и „Обучение и заетост за младите хора“, както и по мерките от ЗНЗ. От друга страна, младежите, които нямат образование или професионална квалификация ще бъдат насочвани към операции и мерки, подпомагащи придобиването на умения, повишаващи пригодността им за заетост. Ще се насочват към мерките за чиракуване и дуално обучение по ЗНЗ, както и към обучение на работното място или обучение за придобиване на професионална квалификация, търсена от работодателите, по операциите по ОП РЧР. Усилия ще се полагат и по посока разширяване обхвата на предоставяне на услуги на младежите от групата NEETs, за които индивидуални услуги за активиране ще предоставят младежките медиатори към общините и ромските медиатори. Активирането на младежите ще продължи и посредством участието им в трудови борси, Ателиета за търсене на работа и др. инициативи, по време на които трудовите медиатори предоставят информация за посредническите услуги по заетостта на бюрата по труда, вкл. на нерегистрираните в бюрата по труда безработни младежи. За информирането и мотивирането на младежите ще допринесе и продължаващата кампания „Спри да циклиш“, която насърчава активното им

поведение чрез послания по най-често използваните от младите хора информационни канали – интернет, телевизия и др.

Подпомагането на **териториалната мобилност** с цел работа е инструмент, който от една страна дава възможност на безработните лица да намерят и започнат подходяща за тях работа, спомага за намаляване на безработицата и дава възможност да се отговори на търсенето на работодателите. В тази връзка продължава изпълнението на мерките по ЗНЗ, насърчаващи териториалната мобилност на безработните лица чрез средства за представяне пред работодател; средства за ежедневни транспортни разходи до местоработата и обратно или средства за разходи за такси за детски ясли, детски градини, наем на жилище, такси за ползване на интернет, когато лицето трайно промени местоживеенето си вследствие започване на работа в друго населено място.

В контекста на Препоръката на Европейската комисия за интеграция на **дълготрайно безработните лица** на пазара на труда, в Правилника за прилагане на Закона за насърчаване на заетостта е регламентирана възможността с продължително безработните лица да се сключва Споразумение за интеграция в заетост. То определя реалистични цели за работа (от страна на трудовия посредник, но и от страна на лицето), съобразно идентифицираните проблеми, които пречат на продължително безработното лице да намери работа. Споразумението определя и срокове за осъществяване на включените в него дейности, като ангажира и други институции, имащи отношение към лицата от тази уязвима група на пазара на труда.

В Дирекциите „Бюро по труда“ продължава проактивната работа с продължително безработните лица. За определяне на подходящите за тях стъпки и услуги, трудовите посредници извършват диагностика и анализ на проблемите им, за постигане на яснота за причините, които задържат лицата в състояние на продължителна безработица и неактивност. Включването в Ателие за търсене на работа е възможност за продължително безработните лица да формират или подобрят уменията си за търсене на работа. В бюрата

по труда те биват насочвани към професионално ориентиране, кариерно консултиране и подходящо обучение на възрастни. Профили на продължително безработни лица се предлагат на работодателите. С цел превенция на социалното изключване и подобряване на качеството на живот, както и изграждане на плавен преход от пасивно получаване на помощи към включване на лицата в трайна заетост, на регистрираните в бюрата по труда продължително безработни лица се предоставя интегрирана услуга от Центровете за заетост и социално подпомагане. Предоставянето на социални услуги в рамките на единна точка за контакт все още е предизвикателство, като работата за подобряване на качеството ще продължи и през 2018 г.

По Програмата за обучение и заетост на продължително безработни лица ще се повишава пригодността за заетост и трудова реализация на продължително безработни лица, както в частния, така и в публичния сектор, приоритетно в региони с равнище на безработица над средното за страната. От 2017 г. е дадена възможност по програмата при възникване на необходимост от превантивни или следаварийни дейности, за работа да се насочват не само продължително безработни лица, но и такива, които са в потенциален риск от

изпадане в продължителна безработица, подходящи за извършване на конкретната дейност.

През 2018 г. се предвижда мярката, насърчаваща работодателите да наемат на работа продължително безработни лица (чл. 55в от Закона за насърчаване на заетостта) да включва финансиране на разходите на работодателите за работната заплата на наетите лица в размер на минималната заплата, а не частично финансиране на тези разходи, като през 2017 г.

В изпълнение на Националната стратегия на Р България за интегриране на ромите (2012-2020) и Националния план за действие по изпълнението ѝ **безработните лица самоопредели се като роми** ще продължат да се включват в дейности по повишаване пригодността за заетост, в обучение и заетост. Ромските медиатори, назначени в бюрата по труда, ще продължат да мотивират неактивни и обезкуражени лица от ромски произход с цел регистриране в бюрата по труда и ползване на посреднически услуги за заетост и обучение. За улесняване на достъпа на тези лица до информация за свободни работни места и осигуряване на пряк контакт и договаряне с работодатели за започване на работа ще продължат да се организират ромски трудови борси. За повишаване качеството на живот на най-маргинализираните общности, вкл. ромите ще се изпълнява операция „Социално-икономическа интеграция на уязвими групи“ за подпомагане интеграцията на пазара на труда на маргинализираните групи; осигуряване на достъп до образование и обучение; подобряване достъпа до социални и здравни услуги; развитие на местните общности и преодоляване на негативните стереотипи. С цел интегрирано изпълнение на дейностите по операцията ще се използват възможностите на три оперативни програми – „Наука и образование за интелигентен растеж“ 2014-2020 г., „Региони в растеж“ и „Развитие на човешките ресурси“ 2014-2020 г.

За **безработните лица с трайни увреждания**, включително военноинвалиди ще продължи да се прилага мярката (чл. 52 от ЗНЗ), съгласно която на работодател, разкрил свободно работно място и осигурил заетост на пълно или непълно работно време на лице от целевата група, се предоставят средства за част от трудовото възнаграждение и дължимите осигуровки за времето, за което лицата са били на работа, но за не повече от 12 месеца.

Чрез бюджета на МТСП с разходи 68,4 млн. лв. ще бъде оказана подкрепа на над 23 400 лица с увреждания и лица над 65 г. в невъзможност за самообслужване, чрез назначаване на близо 16 600 лични асистенти, социални асистенти и домашни помощници, които да ги обслужват, включително и почасово. Осигуряването на финансиране за социалните услуги „Личен асистент“, „Социален асистент“ и „Домашен помощник“ е във връзка с приключване финансирането по ОП РЧР и предотвратява прекратяването на предоставянето им. При възможности за осигуряване на допълнителни средства в хода на изпълнение на бюджета ще се включват и допълнително потребители поради наличието на значителен брой чакащи за ползване на услугите.

През 2018 г. Агенцията за хората с увреждания ще продължи да финансира проекти на работодатели за приспособяване и оборудване на работни места за лица с трайни увреждания. Целта на тази програма е да се осигури достъпна архитектурна среда до работните места, както и да се приспособят и оборудват работните места, като се осигурят

безопасни и здравословни условия на труд. АХУ ще финансира и целеви проекти със социална насоченост на специализирани предприятия и кооперации на хора с увреждания, включващи строителноремонтни и обучителни дейности. За специализираните предприятия и кооперации на хора с увреждания АХУ ще предоставя и възможности за технологично обновяване и организационно усъвършенстване на стопанската им дейност.

За **безработните лица над 55-годишна възраст** ще продължи да се прилага мярката (чл. 55а от ЗНЗ), съгласно която на работодател, разкрил свободно работно място и осигурил заетост на лице от целевата група, се предоставят средства за част от трудовото възнаграждение и дължимите осигуровки за времето, за което лицата са били на работа, но за не повече от 6 месеца.

Ще продължи да се субсидира заетостта на **безработни лица, изтърпели наказание лишаване от свобода** (чл. 55 от ЗНЗ), като на работодателите, които са наели такива лица ще се предоставят средства за част от трудовото възнаграждение и дължимите осигуровки за времето, за което лицата са били на работа, но за не повече от 6 месеца. Работодателят има право да предложи на наетите лица обучение за придобиване на професионална квалификация.

Насърчителната мярка, регламентирана в разпоредбата на чл. 53а от Закона за насърчаване на заетостта, осигурява финансови стимули за работодатели, които разкриват работни места и наемат на пълно или непълно работно време **самотни родители/осиновители и/или майки/осиновителки с деца до 5-годишна възраст**, както и възможности за професионално обучение. През 2018 г. по условията на мярката ще се финансира част от разходите на работодателите за трудови възнаграждения, допълнителни възнаграждения по трудовото законодателство и осигурителни вноски за сметка на работодателя за период до 6 месеца. Задължение на работодателите е да съхранят заетостта на лицата за период, равен на периода на субсидиране.

През 2018 г. ще продължи изпълнението на **Националната програма „Мелпомена“**, която подпомага дейността на театрите в страната с инструментите на активната политика на пазара на труда. По програмата се наемат безработни лица със специфичен опит, професионална квалификация, знания и умения в областта на театралното изкуство.

- **Изпълнение на Европейската гаранция за младежта**

Устойчивото подобряване на ситуацията на младежите на пазара на труда през последните четири години недвусмислено показва положителния ефект от изпълнението на Гаранцията за младежта. Въведените с Гаранцията инструменти и практики ще продължат и през 2018 г. Особен фокус в работата ще се поставя върху следните оставащи предизвикателства:

- Разширяване на обхвата на младежи, които не работят, не учат и не са регистрирани в бюрата по труда (NEETs): В тази връзка работата на младежките медиатори в общините с най-висок брой неактивни младежи ще продължи да се финансира по Национална програма „Активиране на неактивни лица“, чието действие е продължено до края на 2020 г. Ще се провеждат Ателиета за търсене на работа във всяко бюро по труда, а идентифицираните неактивни младежи ще бъдат насочвани

към подходящи, съобразени с индивидуалния им профил, мерки за обучение, образование и заетост. В допълнение, изпълнението на Механизма за съвместна работа на институциите по обхващане и задържане в образователната система на деца и ученици в задължителна предучилищна и училищна възраст също ще допринесе за намаляване дела на младежите от групата NEETs. Насърчаването на икономическата активност и кариерното развитие на младите хора в страната ще продължи и в изпълнение на Национална програма за младежта (2016-2020).

С младежите с много и различни проблеми, пречателни за да се реализират на пазара на труда или да участват в обучение/образование, ще работят мениджърите на случай и психолозите в бюрата по труда. Активирането и интеграцията в заетост, по операция „Активни“ от ОП „Развитие на човешките ресурси“, на младежите до 29-годишна възраст (вкл.), които не учат, не се образоват, не работят и не са регистрирани като безработни лица в Агенцията по заетостта ще се реализира посредством информационни кампании и събития, трудови борси, индивидуална работа с лицата и определяне на потребностите; професионално ориентиране, психологическо подпомагане и др. По схема „Готови за работа“, по ОП „Развитие на човешките ресурси“ младежи до 29-годишна възраст включително, които не са нито в образование или обучение, нито в заетост и не са регистрирани като безработни лица в Дирекциите „Бюро по труда“ ще бъдат информирани, мотивирани за активно поведение на пазара на труда, включвани в „Ателиета за търсене на работа“ с продължителност от 5 дни; психологическо подпомагане; насочване към подходящи, съобразени с индивидуалния профил на лицата образование и обучение; организиране на трудови борси за срещи на активирани младежи с работодатели. С тях ще работят „експерт-анализатор“, „експерт-активиране“ и „модератор-ателие“.

- Подобряване качеството на отправяните предложения, като за младежите с ниско или без образование и без квалификация ще се предлага включване в обучения на работното място в реална работна среда, продължаващо образование или чиракуване. Ще се акцентира върху предложенията повишаване на квалификацията по търсени на пазара на труда професии, за преквалификация с оглед повишаване на адаптивността на младежите, както и за придобиване/повишаване на ключови умения. Сътрудничеството с работодателите и с обучаващите институции ще е от съществено значение, както и засилване ролята на кариерното ориентиране и професионалното ориентиране. За подобряване на устойчивостта на заетостта на младежите ще допринесат и консултациите и менторството, предоставяни от трудовите посредници за определен период и след като младежите започнат работа. Качествени са офертите за работа, които отговарят на профила на младежа и му осигуряват устойчива заетост.
- Партньорският подход в прилагането на Гаранцията за младежта означава изпълнение от всички организации и институции на действия за активиране, обучение и заетост на младежите. След първоначалните резултати от изпълнението на Гаранцията и значително намаляване на броя на младежите през 2018 г. ще се работи за постигане на пълен обхват. В тази връзка ще се засилва сътрудничеството на бюрата по труда с местните работодатели, с училищата и другите обучаващи институции за отправяне на качествени предложения на младежите. Действията в

изпълнение на местните споразумения за сътрудничество, в които участват и общините и НПО, ще продължат като възможност за ангажираност на повече организации и институции на местно ниво.

Агенцията по заетостта, в партньорство с Френската обществена служба за заетост ще работи и по новата инициатива на Европейската комисия - Европейски корпус за солидарност, с която се допълват и разширяват възможностите за младежите. Млади хора, на възраст 18 - 30 години ще могат да работят по проекти в своята страна или в чужбина, в полза на общностите и хората в Европа в следните сектори: Социален и здравен сектор, Помощ за бежанци, Околна среда и помощ при бедствия и аварии. В допълнение, за насърчаване трудовата мобилност на младежи в рамките на ЕС, АЗ си партнира и с обществените служби за заетост на Италия и Германия.

- **Подобряване на услугите за активиране на безработните; активиране на неактивни в т.ч. обезкуражени лица**

През 2018 г. ще продължи изпълнението на доказали своята ефективност дейности свързани с подобряване качеството и развитието на услугите по заетостта за активиране на неактивните в т.ч. обезкуражени лица. Ще продължат да се развиват, разширяват и адаптират специализираните услуги по активиране, мотивиране, психологическо подпомагане, управление на случаите (кейс мениджмънт) чрез разширяване на териториалния обхват, осъвременяване и разнообразяване на тематиката и методите за предоставянето им. Ще се разнообразяват формите за групова и индивидуална работа с неактивните в т.ч. обезкуражените и маргинализираните групи лица.

Новата инициатива на Европейската комисия „Пътища за надграждане на умения“, насочена към възрастни с ниско ниво на умения, напр. тези, които нямат средно образование и които не отговарят на условията за подпомагане на младежката гаранция, ще създаде предпоставки за интегриране в заетост на част от неактивните лица.

За намаляване броя на неактивните лица, с което от една страна ще се намали социалното изключване, а от друга – ще се увеличи предлагането на труд, основна роля имат провежданите активиращи политики, ориентирани към индивидуалните потребности на хората.

През 2018 г. активирането на неактивни лица, чрез работата на младежките, трудовите и ромските медиатори, назначени по Националната програма „Активиране на неактивни лица“ ще продължи и ще бъдат използвани нови подходи. Чрез съвместни действия на институциите, социалните партньори и местната власт при обмена на данни, провеждането на информационни дни, използването на съвременните канали за информиране, развитието на електронните услуги ще се достига до неактивните и безработните младежи.

Работата на трудовите медиатори (включително младежките медиатори към общините) с младежите, които не работят и не учат, но не са регистрирани в бюрата по труда (NEETs) ще бъде подпомогната от специално разработен наръчник.

През 2018 г. ще продължи провеждането на общи и специализирани трудови борси (за неравнопоставени групи на пазара на труда), информационни събития и форуми като „Ден на работодателя“ пряк контакт на търсещите работа и работодателите.

- **Ограничаване на нерегламентираната заетост и недекларираните плащания на работещите**

Недекларираният труд¹² е едно от проявленията на неформалната икономика. Според проучванията¹³ той представлява значителна част от икономиките на държавите и оказва отрицателно въздействие върху заетостта и производителността на труда, нарушава конкуренцията, ограничава трудовите и осигурителни права на работещите, излага на риск тяхното здраве и безопасност и влошава условията на труд. Недекларираният труд ощетява бюджета поради намаляване на приходите от данъци и социалноосигурителни вноски като по този начин застрашава финансовата устойчивост на системите за социална защита. Провеждането на ефективна политика за превенцията и ограничаване на неформалната икономика и превръщането на недекларирания труд в законна трудова дейност води до повишаване на заетостта, подобряване на качеството на работните места и икономически растеж.

Въпреки провежданата политика, ограничаването на недекларирания труд остава предизвикателство за България. За постигане на напредък в тази област през 2018 г. ще продължи прилагането на ефективни мерки, реализирани в изпълнение на Единната национална стратегия за повишаване на събираемостта на данъците, справяне със сенчестата икономика и намаляване на разходите за спазване на законодателството 2015-2017 г. Тези мерки са идентифицирани в годишните доклади за изпълнение на Стратегията и включват намаляване на лицензионните и регистрационните режими, разширяване дела на електронните услуги, предотвратяване на възможностите за укриване и невнасяне на данъци, осигурителни вноски и такси, усъвършенстване на данъчното законодателство, осъществяване на по-ефективен контрол, провеждане на медийни кампании за популяризиране на правата и задълженията на гражданите и бизнеса и намаляване на обществената търпимост към сенчестата икономика. Мерките, насочени към засилване на контролните дейности и увеличаване разкриваемостта на нарушения, ще се допълват от превантивни мерки за намаляване на недекларирания труд и негативните последици от него. Реализацията на мерките за ограничаване на недекларирания труд ще се осъществява чрез съвместни действия на Изпълнителна агенция „Главна инспекция по труда“ (ИА ГИТ),

---

¹² Всяка дейност, осъществявана срещу заплащане, която е законна по своето естество, но не е декларирана пред органите на публичната власт

¹³ Tackling undeclared work in 27 European Union Member States and Norway, Eurofound; Проучване на Евробарометър „Недеклариран труд в ЕС“; Employment and Social Developments in Europe 2013:Undeclared work: recent developments

Агенция по заетостта, Националната агенция по приходите и Националния осигурителен институт, в т.ч. проверки в сектори с висок риск от работа без трудови договори.

В отговор на специфичната препоръка на Съвета от 2017 г. към България за „ускоряване прилагането на мерките за намаляване на размера на неформалната икономика, по-специално на недеklarирания труд“ предстои разработване на цялостен пакет от мерки за периода след 2017 г. за подобряване събираемостта на данъците и спазването на данъчното законодателство. Пакетът ще включва и специфични мерки за ограничаване на недеklarирания труд. Мерки за подобряване на събираемостта на приходите са включени в Конвергентната програма за Р България 2017-2020 г., в т.ч. мерки за ограничаване на данъчните измами, за предотвратяване на отклонението от данъчно облагане и за справяне със сенчестата икономика. Основни инструменти за минимизиране загубите от непостъпили данъчни приходи в бюджета са засилването на взаимодействието на институциите и обмена на информация както в национален, така и в международен мащаб, а така също и намаляването на административната тежест и разходите за бизнеса и гражданите. Мерките за ограничаване и превенция на недеklarирания труд ще се осъществяват и чрез провеждане на по-ефективен контрол от страна на ИА ГИТ за спазване на законодателството. Агенцията ще извършва периодични проверки в предприятия с цел превенция на недеklarирания труд във всичките му проявления – работно време, заплащане на труда и възникване на трудовото правоотношение. Контролната дейност ще е съсредоточена върху намаляване на случаите на работа без трудов договор в отрасъл „Растениевъдство и животновъдство“, незаконно наемане на чуждестранни граждани и извършване на посредническа дейност без регистрация в Агенцията по заетостта.

През 2018 г. ще продължи изпълнението на дейностите по проект „Оптимизация и иновации в ИА ГИТ“, финансиран по ОП „Развитие на човешките ресурси“ за повишаване на капацитета на агенцията за ефективно и ефикасно осъществяване на нейните функции и за подкрепа на практики, насочени към борба със сивата икономика и недеklarиранията заетост в предприятията.

Установяването на устойчиво сътрудничество в областта на борбата със социалния дъмпинг и недеklarирания труд между ИА ГИТ и Норвежката инспекция по труда е сред основните цели на стартирания през м. юли 2017 г. проект „България и Норвегия: Партньорство за достоен труд“, финансиран от Фонда за двустранни отношения на национално ниво по Финансовия механизъм на Европейското икономическо пространство и Норвежкия финансов механизъм 2009-2014. Проектът ще осигури възможност за запознаване с успешни практики за ограничаване на недеklarирания труд.

Националният център „Икономика на светло“, изграден по проект „Ограничаване и превенция на неформалната икономика“, финансиран по ОП „Развитие на човешките ресурси“ 2007-2013 г., ще продължи да изпълнява дейности по диагностика и превенция на неформалната икономика в национален мащаб, предоставяне на консултации на браншово и регионално равнище, провеждане на обучения за работодатели, работници и служители и други заинтересовани страни. През 2018 г. се предвижда разширяване и надграждане на дейностите и функциите на Центъра.

Действията за превенция и ограничаване на недеklarирания труд на национално ниво ще бъдат подкрепени от създадената през 2016 г. Европейска платформа за борба с недеklarирания труд, в която участва и България. Платформата допринася за подобряване на сътрудничеството между държавите членки на ЕС с цел ефективно противодействие на недеklarирания труд. Основните й дейности са насочени към повишаване капацитета на институциите за справяне с трансграничните аспекти на недеklarирания труд и повишаване на обществената информираност по темата. Платформата обединява право прилагачи органи на държави-членки, които участват в борбата срещу недеklarирания труд, и осигурява възможности за споделяне на информация и добри практики, проучване на инструменти за справяне с общи проблеми, причинени от недеklarирания труд, подобряване на обмена на данни между националните администрации, провеждане на съвместни инспекции, организиране на съвместни обучения и кампании. През 2018 г. България ще участва в изпълнението на инициативите, включени в Работната програма на Европейската платформа за борба с недеklarирания труд за периода 2017-2018 г.

- **Политика по доходите и пасивна политика на пазара на труда**

През 2018 г. се предвижда да продължи повишаването на доходите от труд в страната. За 2018 г. ръстът на минималната работна заплата е близо 11% - от 460 на 510 лв. През 2018 г. нарастват административно с 3,9% и минималните осигурителни прагове по основните икономически дейности и групи професии, като най-ниският минимален осигурителен доход е 510 лв., равен на размера на минималната работна заплата от началото на 2018 г. Освен това се предвижда повишаване на доходите на работещите в сектор „Образование“; в областта на отбраната и сигурността; на наетите в общинските администрации, спешната медицинска помощ и наетите в структурите към министъра на труда и социалната политика. Предстои да бъде ратифицирана Конвенция 131 на МОТ за определяне на минималната работна заплата. Ще продължи и работата по разработване на прозрачен механизъм за определяне размера на минималната работната заплата.

През 2018 г. се запазват съотношенията на осигурителните вноски за фондовете на държавното обществено осигуряване, като за 2018 г. се повишава размерът на осигурителната вноска за фонд „Пенсии“ на ДОО с един процентен пункт. Целта е да се намали недостигът от средства по бюджета на ДОО и субсидирането му от държавния бюджет. От 1 януари 2018 г. се увеличава обезщетението за отглеждане на малко дете от една до две годишна възраст – от 340 на 380 лв. По отношение на паричните обезщетения за безработица се предвижда правото на паричното обезщетение да е обвързано с наличие на най-малко 12 месеца осигурителен стаж от последните 18 месеца преди използването му, както и по-тясно обвързване на периода на изплащане на обезщетението с осигурителния принос на лицата. От 1 януари 2018 г. се увеличава минималният дневен размер на паричното обезщетения за безработица – от 7,20 на 9 лв. и се определя дневен максимален размер – 74,29 лв.

- **Осигуряване на социална сигурност и социално включване**

Политиката в областта на социалното включване е насочена към предприемане на фокусирани и целенасочени действия за постигане на дългосрочните приоритети и цели за насърчаване на социалното включване и намаляване на бедността. Основният стратегически подход е свързан с формиране и прилагане на политика за превенция на бедността и социалното изключване чрез предоставяне на комплексна и интегрирана подкрепа. Сред ключовите акценти са: продължаване и финализиране на процеса на деинституционализация на грижата за деца; повишаване качеството на услугите; осигуряване на финансова устойчивост на системата от социални услуги; разширяване на мрежата от социални услуги в общността и домашна среда за възрастни хора и хора с увреждания; подобряване на нормативната уредба в областта на социалните услуги и развитието на такава в областта на междусекторните услуги и др. Реализирането на повечето от тези дейности създава и допълнителни работни места.

В резултат на предприетите действия, свързани с процеса на деинституционализация и разкриване на нови социални услуги, се наблюдава устойчива тенденция за увеличаване на броя на социалните услуги в общността за деца и възрастни хора и хора с увреждания през последните години. Към края на м. октомври 2017 г. общият брой на социалните услуги в общността е 1 117 (612 за деца и 505 за възрастни хора и хора с увреждания), с общ капацитет 23 083 места, чието поддържане създава допълнителна заетост. Бързото разпространяване на тези услуги отразява практическата им приложимост, както и тяхната важна роля за превенция на риска от бедност и създаването на условия за пълноценното включване на уязвимите групи в обществото.

Актуализираният план за действие за изпълнение на Националната стратегия „Визия за деинституционализация на децата в Република България“, от 2016 г. подкрепя продължаването и финализирането на реформата за деинституционализация на грижата за деца. Планът съдържа мерки за продължаване и изпълнение на следващия етап от процеса на деинституционализация на грижата за деца в страната до 2025 г. Мерките са групирани в няколко основни направления: осигуряване на социални и интегрирани услуги за ранна интервенция и превенция в семейна среда; осигуряване на грижа в семейна среда за деца в риск, които не се отглеждат от биологичните си родители и поетапно закриване на домовете за медико-социални грижи за деца; осигуряване на социални услуги и подкрепа в общността за децата, настанени в домовете за деца, лишени от родителска грижа и децата от тези домове, напускащи системата за грижа; осигуряване на социални, здравни и интегрирани здравно-социални услуги за децата с увреждания; повишаване на ефективността на системата за гарантиране на правата на децата; осигуряване на необходимата инфраструктура. Изпълнението на актуализирания план ще бъде подкрепено от Европейските структурни фондове и най-вече от ОП РЧР и ОП РР 2014-2020 г.

Успоредно с подобряване качеството на живот и превенция на предаването на бедността между поколенията, предоставянето на социални услуги е сфера с потенциал за създаване на устойчиви и качествени работни места. В тази връзка, по ОП РЧР 2014 – 2020 г. е поставен фокус върху реализирането на схеми за обезпечаването на нарастващата потребност от

предоставяне на качествени грижи в домашна среда, както и на апробирането и прилагането на нови подходи в грижата за най-уязвимите лица.

Извън процеса на деинституционализация и с оглед на нарастващите потребности на хората от качествени и достъпни социални услуги, е предприета цялостна реформа в сектора чрез разработването на Закон за социалните услуги, за да се подобри планирането, финансирането, качеството, мониторинга и контрола на социалните услуги. В подкрепа на реформата в сектора на социалните услуги е проектът „Нови стандарти за социални услуги“ по ОП РЧР 2014-2020 г. Целта е да бъдат подкрепени мерки за подобряването и създаването на нови модели за по-високо качество и финансови стандарти за остойностяване на социалните услуги, съобразно нуждите на ползвателите. Като резултат от проекта се предвижда както разработването на финансови модели за остойностяване предоставянето на социалните услуги по типове услуги, така и разработването на модел за финансиране на интегрирани междусекторни услуги от различни източници. Ще бъдат разработени стандарти за качество на социалните услуги за деца и за пълнолетни лица с обективни и измерими критерии и показатели към тях, което ще допринесе за повишаване на ефективността на социалните услуги. Една от дейностите по проекта включва определянето на обективни критерии, въз основа на които да бъде разработена карта на потребностите и карта на услугите на национално ниво, така че в общините, където мрежата от услуги не е развита да бъдат обхванати потребностите на хората в уязвимо положение.

През 2018 г. ще се осъществяват дейности и по Плана за изпълнение на Националната стратегия за намаляване на бедността и насърчаване на социалното включване 2017 – 2018 г. Основният фокус в новия двугодишен план е върху мерките в областта на заетостта и образованието. С тях се цели осигуряване на възможности за повишаване на доходите от труд чрез активно включване на пазара на труда и реинтеграция на преждевременно напусналите училище. Реализацията на мерките и дейностите по плана цели изпълнението на приоритетите на политиката за намаляване на бедността и социалното изключване и подобряване на координацията между всички ангажирани институции.

Социалното подпомагане е насочено към най-уязвимите социални групи, с което се гарантира тяхната защита по най-добрия начин в рамките на наличните ресурси на базата на конкретна социална работа по всеки случай. Съгласно действащото законодателство в областта на социалното подпомагане получаването на месечни социални помощи е обвързано с полагането на общественополезен труд по организирани от общинската администрация програми за предоставяне на социални услуги, екологични програми, за благоустрояване и хигиенизиране на населените места и за общественополезни дейности. Тази мярка цели да не се създава трайна зависимост от социалните помощи, което е сериозен риск от социално изключване. Целта е да се стимулира трудовата активност, да се повиши пригодността за заетост на безработни лица, които не са били обхванати от програмите за заетост, реализирани чрез Агенцията по заетостта и да се насърчат безработните лица в трудоспособна възраст да усъвършенстват своите умения, да възстановяват трудовите си навици и да се върнат на пазара на труда. Като организатори на тези общополезни дейности към общините ще бъдат назначени безработни лица, което ще осигури по-добри резултати от тази трудова активност. Позитивен ефект върху заетостта оказва съчетанието на мерки за активизиране на участието на пазара на труда на лица от

уязвимите групи, които ограничават риска от бедност и социално изключване, с инструментите на социалното подпомагане, които осигуряват защита през различните житейски етапи.

С оглед адекватното отразяване на настъпилите значителни социално-икономически промени и необходимостта да се осигури подходящо равнище на подкрепа на най-нуждаещите се групи от населението, в областта на политиката за социално подпомагане се увеличи гарантирания минимален доход (ГМД) от 65 лв. на 75 лв.

- **Социален диалог – Европейски и национални измерения**

През 2018 г. ще продължи социалният диалог, организиран на бипартитна основа като автономен диалог между организациите на работодателите и организациите на работниците и се отнася до дискусии, консултации, преговори и съвместни действия, включващи двете страни на индустрията. Ще се развива и тристранният социален диалог включващ европейските институции (Комисията и, когато е уместно, Съветът и Съветът на Европа), както и социалните партньори.

Три пъти годишно Генерална дирекция „Заетост, социални въпроси и приобщаване“ на ЕК издава електронен бюлетин за социалния диалог. Основната му цел е да представя новини от европейския социален диалог в различните сектори и включва най-новите изследвания и информация в областта, предоставени от Европейската комисия, Европейската фондация за подобряване на условията на живот и труд (Eurofound), Европейската агенция за безопасност и здраве при работа (EU-OSHA), както и от Международната организация на труда.

Също така, през м. юли 2017 г. Комисията публикува Практическо ръководство за подпомагане на социалния диалог в ЕС, което да бъде използвано от организациите на социалните партньори на ЕС и техните национални филиали. Ръководството представя основната информация за инструментите, свързани с подкрепата на ЕС за социалния диалог и правилата, които трябва да се спазват при използването на тези инструменти.

През 2018 г. социалният диалог на всички нива ще има за цел справяне с новите предизвикателства пред пазара на труда и в изпълнение и на Заключенията на Съвета от 16.06.2016 г. относно „Нов старт за силен социален диалог“. Държавите-членки следва да предприемат необходимите мерки за по-широко включване на социалните партньори в разработването и изпълнението на националните реформи и политики. В тази връзка се проведе преглед относно включването на социалните партньори в процеса на реформи в изпълнение и на Седма насока от Насоките за заетост, а именно да се подобрява функционирането и ефективността на социалния диалог на национално ниво. България е една от 12-сте избрани страни-членки, в която се проведе прегледа.

Участието на национално представителните организации на работодателите и на работниците и служителите в разработването и изпълнението на национални политики в България се осъществява от много години. Развитието на междуинституционалното сътрудничество и социалното партньорство е сред основните приоритети на националната политика по заетостта, която е един от примерите за добър резултат от ползотворен социален диалог.

Дейността на Националния съвет за насърчаване на заетостта, Координационния съвет за изпълнение и мониторинг на Националния план за изпълнение на Европейската гаранция за младежта 2014 – 2020 г., Националния съвет за тристранно сътрудничество имат ключова роля при подготовка на политиките, мониторинга на тяхната реализация и самата реализация. На регионално равнище се подобрява сътрудничеството между териториалните поделения на АЗ и социалните партньори, специално с техните регионални и браншови организации. Съветите за сътрудничество към дирекции “Бюро по труда” и Комисиите по заетост към областните съвети за развитие, в които участват основните институции и социалните партньори на регионално и местно равнище, са фокусирани върху разкриване на потенциала на местната икономика за увеличаване на работните места и повишаване качеството на работната сила в регионите. Ролята на Комисиите по заетостта значително нараства във връзка с определянето на потребностите от работна сила на регионално равнище и предприемането на навременни действия за подготовка на работна сила с необходимите знания и умения. Комисиите по заетостта ще набират и предоставят на Агенцията по заетостта два пъти в годината информация за потребностите на работодателите от работна сила в съответната област, като по този начин се осигурява навременна информация за потребностите на местните работодатели от работна сила с определена квалификация. Комисиите по заетостта отговарят и за разработването на регионални програми за заетост и обучение. Те имат ангажимент да разгледат и одобряват проектните предложения за заетост и обучение, предложени от съответните общински и областни администрации, и да ги включат в регионална програма за областта, която да се предложи за финансиране в рамките на определените за областта средства от държавния бюджет за активна политика на пазара на труда.

Ще продължат периодичните срещи с кметовете на общините за осигуряване на подкрепа за работата с неактивните младежи. Ще продължи и дейността на областните Съвети за тристранно сътрудничество, в които участват и представители на Дирекции „Регионална служба по заетостта” и/или Дирекция „Бюро по труда”. Ще се провеждат инициативи за насърчаване на заетостта съвместно със социалните партньори.

Проектите и програмите, изпълнявани от организациите на социалните партньори, се характеризират с едни от най-високите нива на постигната ефективност. През 2018 г. ще продължи изпълнението на предложени от социалните партньори проекти за обучение и заетост, финансирани със средства от държавния бюджет за активна политика на пазара на труда, с които ще се повиши качеството на работната сила, ще се постигне намаляване на неравновесията между предлагането и търсенето на труд и намаляване на различията в заетостта между регионите.

Организациите на социалните партньори участват в разработването на инструменти и методики на политиката по заетостта. За тази цел през 2018 г. ще се реализират схеми, с финансиране от Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси”, които ще бъдат изпълнявани от организациите на социалните партньори. Те ще бъдат насочени към подобряване на условията на труд и качеството на работните места в малките и средните предприятия в производствената верига на мултинационални компании, чрез усъвършенстване на системите и механизмите за подпомагане прилагането на трудови, осигурителни и екологични стандарти в МСП.

Ще се разработи цялостен модел за преодоляване на недостига на квалифицирана работна сила в ключови за развитието на българската икономика сектори, съгласно Иновационната стратегия за интелигентна специализация 2014-2020 г. Дейностите ще се осъществят в четири пилотни сектора, с най-голям потенциал за развитие на българската икономика: машиностроене и металообработване, електротехника и електроника, медицина и услуги за красота и здраве, транспорт и спедиция (услуги от общ интерес). Ще се направи оценка на привлекателността на професиите, идентифицирани като ключови за съответния сектор, ще се разработи и тества методология и методика за обективна оценка на производителността на труда и обвързването ѝ с договарянето на доходите от труд, ще се разработят и внедрят практики и инструменти за повишаване на корпоративната социална отговорност на работодателите с цел повишаване привлекателността на работните места и привличане и задържане на квалифицирана работна сила.

- **Свободно движение на работници в рамките на ЕС и заетост на лица от трети страни**

В областта на свободното движение на работници в рамките на ЕС през 2018 г. ще продължи работата за създаване на по-интегриран европейски пазар на труда, като се отчитат и националните потребности и политики за заетост.

Очаква се през 2018 г. да продължи успешното прилагане на Регламент (ЕС) 2016/589 относно Европейска мрежа на службите по заетостта (EURES). Целта е EURES да бъде използван като инструмент за заетост, който да насърчава мобилността на работната сила в рамките на ЕС и да допринася за справяне с недостига на работна сила, трайно незаетите работни места, както и с несъответствията между търсените и предлаганите квалификации.

Условията и редът за достъп до пазара на труда на граждани на трети държави са уредени в Закона за трудовата миграция и трудовата мобилност (ЗТМТМ) и Правилника за неговото прилагане (ППЗТМТМ). Очаква се през 2018 г. Народното събрание да приеме Закон за изменение и допълнение на ЗТМТМ, с който в националното законодателство ще бъдат въведени разпоредбите на Директива (ЕС) 2016/801 на Европейския парламент и на Съвета от 11 май 2016 г. относно условията за влизане и пребиваване на граждани на трети държави с цел провеждане на научно изследване, следване, стаж, доброволческа дейност, програми за ученически обмен или образователни проекти и работа по програми „au pair“. Процедурите, редът и условията ще бъдат уредени с промени в Правилника за прилагане на Закона за трудовата миграция и трудовата мобилност (ППЗТМТМ).

В областта на политиката по интеграция на чужденци – граждани на трети страни ще продължи работата на Националното звено на Република България към Европейската мрежа по интеграция, което осъществява сътрудничество и координация на национално ниво по въпросите, свързани с интеграцията в обществото на законно пребиваващите в България такива граждани и членовете на техните семейства. Наред с това ще се прилага комплекс от мерки за борба с незаконното пребиваване и заетост. За целта Фонд „Убежище, миграция и интеграция“ на ЕС ще се използва за частично финансиране на тази политика. Ще се провежда балансирано управление на приема и интеграцията на граждани от трети държави, при отчитане потребностите на националния пазар на труда, чрез прилагане на разпоредбите на ЗТМТМ и ППЗТМТМ относно получаването на „Синя карта на ЕС“, „Единно

разрешение за пребиваване и работа”, „Разрешение за пребиваване и работа за целите на вътрешнокорпоративния трансфер“, „Разрешение за пребиваване за целите на сезонната заетост“, „Разрешение за работа“ и „Разрешение за упражняване на дейност на свободна практика“ от чужденци. Ще продължи реализацията на програмата за заетост и обучение на бежанци.

През 2018 г. дейността на Службите по трудови и социални въпроси към Министерство на труда и социалната политика в Атина, Берлин, Берн, Виена, Дъблин, Лондон, Мадрид, Никозия ще допринесе за подобряване на информираността и защитата на правата на българските граждани, живеещи и работещи в съответните държави от ЕС, както и за задълбочаване на двустранното сътрудничество на пазара на труда с цел защита на трудови права при упражняване на принципа на свободно на движение в рамките на ЕС и ЕИП. Ще продължат регулярните консултации по телефон, електронна поща, индивидуални консултации лице в лице, провеждане на информационни дни и др.

IV. Управление на политиките по заетостта

През 2018 г., **Агенцията по заетостта** ще продължи работата си по проект „Подобряване качеството и ефективността на публичните услуги за уязвимите групи на пазара на труда и работодателите, по ОП „Развитие на човешките ресурси 2014 – 2020“.

За улесняване преодоляването на пречките, свързани с реализацията на лицата, за работата на трудовите посредници е разработен модул „Личностен профил на търсещото работа лице“, който, на база индивидуални тестове, попълвани от лицата, извежда компетентностните дефицити и позволява изготвянето на план за развитие. Към настоящия момент модулът се прилага пилотно в две Дирекции „Регионална служба по заетост“. През 2018 г. в рамките на проекта предстои внедряване в останалите 7 ДРСЗ на модула, което предполага различна ангажираност на служителите и комуникация с клиентите.

С оглед подобряване на достъпа, намаляване на административната тежест и разширяване обхвата на ползвателите на посредническите услуги на Агенцията по заетостта, ще продължи електронизацията на част от тях. Ще се разработи и структурира в сайта на Агенцията по заетостта е-борса, осигуряваща възможност за он-лайн заявяване, търсене и получаване на информация за свободни работни места и предлагана работна сила, включително и от неактивни лица .

Ще се усъвършенства и развие системата за мониторинг и контрол на дейността на Агенцията по заетостта и изпълнението на политиката по заетостта, чрез дефиниране на процеси, индикатори и методи за наблюдение, отчитане, анализиране и оценка на реализираните дейности.

Ще продължи процеса на подобряване на информационните и комуникационни канали с клиентите на Агенцията по заетостта, социалните партньори, обществеността чрез разширяване на обратната връзка с тях, включително и чрез on-line анкетирания и проучвания за търсени или получени услуги и удовлетвореността от тях.

За удовлетворяване на потребностите на бизнеса от квалифицирана работна сила и намаляване на дисбаланса в характеристиките на търсената и предлагана работна сила Агенцията по заетостта ще продължи да развива, разширява и адаптира услугите по професионално информиране, консултиране и ориентиране, специализираните услуги по активиране, мотивиране, психологическо подпомагане, кейс-мениджмънт чрез разширяване на териториалния обхват, осъвременяване и разнообразяване на тематиката и методите за предоставянето им. Ще се фокусират повече усилия за допълване на пакета регламентирани обучения за професия и/или компетентности, с предхождащи или паралелни дейности за придобиване и подобряване на т.нар. „меки умения“ и поведенческа култура чрез увеличаване и разнообразяване на формите за групова и индивидуална работа с продължително безработни, неактивни в т.ч. обезкуражени и маргинализирани групи лица.

Агенцията по заетостта ще обнови пакета предоставяни посреднически услуги на предлагашите и търсещи работа участници на пазара на труда. Предвижда се разработването и пилотно тестване на услугите:

- Консултация и менторство след започване на работа;

- Мобилно бюро по труда;
- Семейен трудов консултант;
- Професионален компас - открий своето работно място

Ще се адаптират към настоящите характеристики на търсенето и предлагането на работна сила услугите, свързани с:

- Информирание, консултиране, мотивиране за активно поведение на пазара на труда;
- Ателие за търсене на работа – формиране на умения за търсене на работа и представяне пред работодател;
- Насочване и подпомагане за включване в професионално обучение и за усвояване на ключови компетентности според потребностите както на пазара, така и на лицата;
- Стажуване, чиракуване, обучение по време на работа, практика по време на учене, насочени към пазарната ниша на учащите;
- Модернизиране провеждането на Трудови борси, Ден на работодателя и други информационни събития за търсещи работа лица, неактивни лица и работодатели.

Дейността на **Изпълнителна агенция „Главна инспекция по труда“** (ИА ГИТ) през 2018 г., ще бъде насочена към постигането на дългосрочната оперативна цел на национално ниво за осъществяване на ефективен контрол по спазване на законодателството в областта на труда, държавната служба и трудовата мобилност.

Част от мерките, които ИА ГИТ ще изпълнява през 2018 г., са свързани с инспектиране на предприятия от всички икономически дейности и включват:

- извършване на проверки по спазване на законовите изисквания за полагане на труд от чужденци в Р България.
В изпълнение на възложения контрол по чл. 67, ал. 2 от ЗТМТМ, ИА ГИТ ще извършва проверки във връзка с наемането на работа на чужденци въз основа на оценка на риска по икономически дейности и сектори. Контролът през 2018 г. ще обхване и въвеждането на разпоредбите на Директива (ЕС) 2016/801 на ЕП и на Съвета от 11 май 2016 година относно условията за влизане и пребиваване на граждани на трети държави с цел провеждане на научно изследване, следване, стаж, доброволческа дейност, програми за ученически обмен или образователни проекти и работа по програми „au pair“.
- контрол на дейността на предприятия, които осигуряват временна работа и на предприятия ползватели, в рамките на кампанията на SLIC „Безопасност и здраве на наетите от ПОВР и трансграничните работници“
Кампанията ще се изпълнява до 2019 г., като държавите-членки осъществяват кампанията, за да насърчат по-добрата защита на работниците наети чрез агенции за временна заетост. ИА ГИТ ще участва в пилотен проект свързан с трансграничното правоприлагане в борбата с измамите и злоупотребите при безопасността и здравето при работа на работниците, изпратени от предприятия, осигуряващи временна работа.
- контрол по законосъобразното осъществяване на посредническа дейност по наемане на работа.

Това е част от дейността по изпълнение на Европейската платформа за борба с недеklarирания труд и в съответствие с Направление V „Борба с трафика на хора” от Националната стратегия в областта на миграцията, убежището и интеграцията 2015-2020 г., мярка № 1 „Противодействие на трафика на хора с цел трудова експлоатация”

- контрол върху командироването на работници и служители в рамките на предоставяне на услуги в държави-членки на ЕС

Мярката е свързана с осъществяване на контрол по спазване на трудовото законодателство от работодатели, които командирова работници за своя сметка и под свое ръководство и контрол по договор, сключен между командированото предприятие, и страната, за която са предназначени услугите, в рамките на транснационалното предлагане на услуги, съгласно Директива 96/71/ЕО и Правоприлагащата Директива 2014/67/ЕО, намерили приложение в националното ни законодателство в Наредбата за условията и реда за командироване и изпращане на работници и служители в рамките на предоставяне на услуги.

- обмен на информация с други държави-членки на ЕС чрез Информационна система на вътрешния пазар (IMI) относно условията на наемане на работа и командироване/изпращане в рамките на предоставяне на услуги в държави-членки. С цел ефективно взаимодействие и обмен на опит с инспекциите по труда от ЕС и региона ще продължи да се разширява международното сътрудничество, в т.ч., подготовка, сключване и изпълнение на споразумения за сътрудничество със сродни институции от други държави, участие в международни прояви и събития и др.

През 2018 г. ще продължи изпълнението на дейностите по проект „Оптимизация и иновации в ИА ГИТ” за повишаване капацитета на агенцията за ефективно и ефикасно осъществяване на нейните функции. Чрез постигане на специфичните цели, ще се подобри работната среда от една страна на служителите в Агенцията, а от друга – ще се повишат тяхната мотивация, знания и умения.

Сред резултатите, при успешно приключване на проекта в края на 2018 г., ще бъдат: създадена първоначална база данни на обектите за контрол; разработена и внедрена процедура за внедряване на критериите за оценка на рисковия потенциал на обектите за контрол в дейността на ИА ГИТ; разработена методика за инспектиране чрез въпросници за самоконтрол и нейното прилагане в 200 предприятия; разработена процедура за активизиране на комитети и групи по условия на труд (КУТ/ГУТ) и приложена в най-малко 200 предприятия; разработена и приложена методика за наблюдение и контрол на нововъведената система за обучение; проучени и разпространени добри практики във всяка административна област на България и др.